

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології

Кафедра психології

АЛЕКСІЮК ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 159.9 _____

Кваліфікаційна робота
**Соціально-психологічні чинники вибору сексуального партнера у
юнацькому віці**

053 «Психологія»

«Психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник (консультант) Сингаївська Ірина Валентинівна,
кандидат психологічних наук, професор

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВИБОРУ СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	6
1.1 Психологічні особливості вибору сексуального партнера у юнацькому віці.....	6
1.2 Складності побудови сексуальних відносин у юнацькому віці.....	13
1.3 Критерії вибору сексуального партнера у юнацькому віці.....	20
Висновок до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ВИБІР СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	31
2.1 Організація та методика дослідження чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці.....	31
2.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження.....	36
Висновок до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З МОЛОДІЮ ЩОДО ВИБОРУ СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА	47
3.1 Особливості просвітницької роботи з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків.....	47
3.2 Рекомендації сучасній молоді щодо вибору сексуального партнера у юнацькому віці.....	63
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність теми: В період юнацтва, коли психосексуальний розвиток активно співпадає з формуванням ідентичності та особистих цінностей, вибір сексуального партнера набуває особливого значення та складності. Цей процес розкриває важливі соціально-психологічні аспекти, які визначають та моделюють рішення молодих людей у сфері стосунків та сексуальності. Вибір сексуального партнера у юнацькому віці також підпорядкований багатьом соціально-психологічним чинникам, оскільки це період активного формування ідентичності, становлення стосунків та набуття досвіду в особистому і соціальному житті.

В процесі дослідження цієї проблематики важливо розглядати як індивідуальні, так і загально-соціальні аспекти вибору сексуального партнера у юнацтві, адже багато соціальних факторів також впливають на їх вибори, включаючи вплив сім'ї, однолітків, мас-медіа, та соціокультурних стереотипів.

Зважаючи на різноманітні соціально-психологічні чинники, варто вивчати вибір сексуального партнера у юнацтві як складну міждисциплінарну проблему, яка розкриває важливі аспекти формування особистості та її взаємодії зі світом. Такий аналіз може не лише сприяти кращому розумінню процесів, що відбуваються на цьому етапі життя, але й сприяти розробці програм та ініціатив, спрямованих на забезпечення здорових та свідомих відносин серед молоді.

Аналіз літературних джерел показав, що важливого теоретичного і прикладного значення набуває поглиблене вивчення сутності та структури даного питання, що й спонукало до вибору теми дослідження: «Соціально-психологічні чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці».

Теоретичною базою послужили роботи Кравець В., Кравець С., Дідковської Л., Петрунько О., Сингаївської І., Федорець С.

Об'єкт дослідження – вибір сексуального партнера.

Предмет дослідження – чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

Мета – здійснити теоретичний аналіз та емпіричне дослідження чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

Завдання роботи:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

2. Теоретично дослідити чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

3. Провести емпіричне дослідження чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

4. Розробити рекомендації стосовно вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

Методи дослідження: теоретичні методи дослідження - отримання інформації з книг, наукових документів, та узагальнення отриманих даних, аналіз; емпіричні - опитування, бесіда, анкетування.

Для емпіричного дослідження впливу соціально-психологічних чинників було використано наступні методики: Опитувальник «Шкала любові і симпатії» (Рубін З., в модифікації Гозман Л., Альошина Ю.); Багатовимірний опитувальник сексуальності (MSAQ; Snell, 1992); Створене Опитування «Статеве виховання» та Опитувальник-бесіда діагностики сексуальної поведінки Філіпова В.

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм Microsoft Office for Windows, гугл-форм та електронної пошти.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження:

- проаналізовано психологічні особливості вибору сексуального партнера; обґрунтовано критерії розвитку сексуальної самосвідомості особистості юнацького віку; обґрунтовано систему психологічних заходів,

спрямованих на оптимізацію сексуальної самосвідомості як системи сексуальних уявлень про себе у осіб юнацького віку;

- уточнено й поглиблено змістовий контекст понять «сексуальність», «психосексуальний розвиток», «сексуальне здоров'я»;

- проведено емпіричне дослідження для виявлення вибору сексуального партнера та сексуальної взаємодії у юнацькому віці.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що визначений пакет діагностичних методик для вивчення системи сексуальних уявлень про себе, про власну сексуальну активність, можуть бути використані практичними психологами у виховних міжособистісних взаємодіях з підлітками та юнаками для діагностики особливостей розвитку цього утворення. Практичне значення також полягає у розробці рекомендацій для надання психологічної допомоги особистості в період дорослішання з проблеми сексуальних уявлень про себе та настанови з проблеми вибору сексуального партнера у юнацькому віці. Програма оптимізації становлення сексуальної самосвідомості юнаків може використовуватися для читання лекційних курсів «Сімейна психологія» для студентів спеціальностей «Психологія» та «Практична психологія».

Апробація досліджень. Публікація на тему «Соціально-психологічні чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці» на V Міжнародній конференції «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» від 07 грудня 2023 року. Посилання: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1639>

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел – 84 джерел інформації, 5 додатків, трьох таблиць з даними та містить 7 рисунків. Загальний обсяг магістерської роботи – 93 сторінки, основний обсяг – 71 сторінка.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВИБОРУ СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

1.1 Психологічні особливості вибору сексуального партнера у юнацькому віці

Юнацький вік – це період становлення особистості, коли відбувається формування цінностей, установок, а також статево-рольової ідентичності. У цей час молода людина починає цікавитися протилежною статтю, виникає потреба в інтимних стосунках.

Поняття сексуального здоров'я тісно пов'язане з поняттям норми у сексології. На думку Лібіха С., сексологія сьогодні знаходиться на зламі. До цього часу в літературі можна було знайти набір старих понять і про сексуальне здоров'я і про сексуальну норму, які починали формуватися ще у 19 столітті.

На початку 20 століття сексуальне здоров'я вважалося лише одним з варіантів соматичного здоров'я. Тому акценти робилися виключно на фізичних проявах сексуального життя: здатності до ерекції, еякуляції, пролонгації сексуального акту, любрикації та іншого. Якщо статеві органи чоловіка та жінки були здорові, то їх вважали сексуально здоровими. Аспектом, що його зазначає автор, є частота сексуальних контактів, яка була чітко регламентованою, а отже малися визначені вимоги щодо сексуальної гігієни [76].

Зміни в уявленні про сексуальне здоров'я та норму можна пояснити низкою трансформацій, що відбуваються в суспільстві. Передусім це стосується змін традиційних гендерних стереотипів: стереотипи фемінності та маскулінності стають менш жорсткими. Відбуваються зміни в інституті шлюбу та сім'ї. Пом'якшується суспільна мораль, відбувається руйнування

антисексуальних настанов у суспільстві. Простежуються значні зміни в соціалізації дітей та молоді.

На думку Кона І., головною тенденцією сучасності у даній площині постає відмежування сексуальної поведінки від репродуктивної. Окрім зазначених вище змін, автор відмічає більш раннє сексуальне дозрівання, а відповідно і більш ранній початок сексуального життя серед юнаків, соціальне та моральне погодження дошлюбних сексуальних контактів, зростання інтересу до еротичних тем в культурі та побуті, зростання соціальної терпимості, визнання сексуальної задоволеності одним з факторів міцності стосунків [48].

В умовах таких соціальних трансформацій на зміну кількісному підходу щодо поняття сексуальної норми та параметрів сексуального здоров'я прийшли якісні параметри. Одним з їх прикладів є сексуальний потяг. Його функція забезпечується, з одного боку, глибинними структурами головного мозку, а з іншого системою залоз внутрішньої секреції. Як відомо, статевий потяг може регулюватися і системою потреб та мотивів людини. Таким чином, сексуальний контакт можна розглядати як неспецифічну сексуальну потребу у змаганні з іншою особою, для досягнення матеріальних благ, кар'єрного зростання і тому подібне.

Вибір сексуального партнера в юнацькому віці може значно впливати на подальше емоційне та психологічне самопочуття молодої людини, а також грати важливу роль у процесі формування її гендерної ідентичності та в процесі побудови й подальшого розвитку особистості в цілому.

Адже вибір сексуального партнера в юнацькому віці відзначається важливістю не лише в контексті інтимних відносин, але й у визначенні емоційного, психологічного та особистісного самопочуття молодої людини. Дана стадія життя є періодом інтенсивного освоєння себе, виявлення власних потреб, цінностей та бажань.

Важливість вибору сексуального партнера полягає в тому, що цей процес може суттєво впливати на формування психосоціального самопошуку молодій людині.

Партнерські відносини визначають ступінь комфорту, підтримки та взаєморозуміння, що є ключовими компонентами емоційного благополуччя. Вони можуть впливати на самооцінку, рівень емоційної безпеки та здатність виражати свої почуття. Вибір партнера також може впливати на формування гендерної ідентичності, визначаючи стереотипи та ролі у відносинах. Важливість цього вибору виявляється в тому, що він допомагає молодій людині розкривати свої власні цінності, уявлення про здорові відносини та сприяє глибшому розумінню власної особистості в широкому контексті. Такий вибір може визначити шлях для подальшого особистісного розвитку та встановлення здорових психосоціальних норм.

Суспільні норми щодо того, як повинні вести себе чоловіки та жінки у партнерських стосунках, можуть впливати на рішення молоді. Розглядаючи гендерні ролі в контексті вибору партнера, важливо враховувати, як ці ролі формують уявлення про ідеального партнера та взаємні очікування. Підкреслення гендерної рівності та відмова від стереотипів можуть сприяти створенню більш здорових та взаєморозуміючих відносин у молодіжному середовищі.

Гендерна роль – першоосновна соціальна роль, яку суспільство призначає чоловікам і жінкам, і які очікування пов'язані з цими ролями. Гендерна роль може впливати на вибір сексуального партнера формуючи сексуальну орієнтацію.

Гендерна роль визначає очікувані стереотипи та ролі, пов'язані зі статевою ідентичністю в конкретному суспільстві. Існують деякі теорії та дослідження, які вказують на вплив гендерної ролі на сексуальну орієнтацію наступними способами:

1. Соціальні очікування: суспільні очікування та ролі, пов'язані зі статевою ідентичністю, можуть впливати на те, як люди сприймають себе і

своїх потенційних сексуальних партнерів. Наприклад, традиційні стереотипи про гендер можуть обмежувати вибір сексуального партнера для людей, які не відповідають цим стереотипам;

2. Соціальне навчання: люди можуть вивчати свої сексуальні вподобання та орієнтацію на основі соціального навчання. Якщо суспільство вирізняє певний тип статевої ідентичності або гендерної ролі як більш привабливий, це може вплинути на вибір сексуального партнера;

3. Тиск та дискримінація: гендерна роль також може впливати на сексуальну орієнтацію через тиск та дискримінацію. Люди можуть відчувати тиск або обмеження з боку суспільства на основі їх статевої ідентичності або гендерної ролі, що може вплинути на їх сексуальну орієнтацію або вибір сексуальних партнерів.

Важливо відзначити, що сексуальна орієнтація є складним і багатогранним явищем, і гендерна роль не єдиний чинник, що впливає на неї. Генетичні, біологічні, соціальні та інші фактори також грають важливу роль у формуванні сексуальної орієнтації.

Що до сексуальної орієнтації, то дане поняття вказує на те, до якої статі або статям особа відчуває сексуальну привабливість. Основні форми сексуальної орієнтації включають гетеросексуальну, гомосексуальну і бісексуальну орієнтації.

1. Гетеросексуальна орієнтація – форма сексуальної орієнтації включає сексуальну привабливість до осіб іншої статі. Іншими словами, особа з гетеросексуальною орієнтацією відчуває сексуальну привабливість лише до осіб протилежної статі;

2. Гомосексуальна орієнтація – сексуальна привабливість до осіб власної статі. Люди з гомосексуальною орієнтацією відчувають сексуальну привабливість до осіб того ж самого статевого спрямування;

3. Бісексуальна орієнтація – привабливість до осіб обох статей, інколи з неоднаковим ступенем привабливості до кожної з них. Особи з

бісексуальною орієнтацією можуть відчувати сексуальну привабливість як до чоловіків, так і жінок.

Важливо пам'ятати, що сексуальна орієнтація – особиста річ, і вона може бути різноманітною для кожної людини. Крім гетеросексуальної, гомосексуальної і бісексуальної орієнтацій, існують інші форми сексуальної орієнтації, такі як асексуальність (відсутність сексуальної привабливості до будь-якої статі) та інші.

Розуміння і підтримка різної сексуальної орієнтації важливі для підтримки інклюзивності і рівності.

В контексті дослідження вибору сексуального партнера потрібно також розглянути термін «атракція». Атракція — підґрунтя важливих форм міжособистісних відносин, серед яких: симпатія, любов, дружба, прихильність, близькість, емпатія.

Здебільшого атракція є результатом тривалого формування взаємин. Проте часом може виникати майже миттєво між незнайомцями.

Стимули виникнення атракції — сукупність зовнішніх ознак (риси і вираз обличчя, зовнішність, одяг) і внутрішніх якостей людини (характер, звички, погляди, цінності), поведінка, особистісний стиль. Атракція залежить від характеру стосунків між людьми (спільне проведення часу, взаємини, вчинки); обставин, за яких відбувається знайомство (емоційно насичені події сприяють атракції); внутрішньої готовності людини (відсутність бар'єрів до близькості) тощо. На атракцію істотно впливає попередній досвід індивіда, ранні емоційні переживання, враження, пов'язані зі значущими людьми, дитячі травми тощо [79].

Варто враховувати ряд психологічних особливостей, які можуть впливати на вибір сексуального партнера у юнацькому віці. Так, в даний період життя юнаків досить часто велика увага приділяється фізичному вигляду. Молоді люди можуть вибирати партнерів на основі зовнішності, оскільки це допомагає їм задовольняти свої власні естетичні потреби. Також молодь може обирати партнерів, які відповідають їхнім психологічним

потребам, таким як підтримка, розуміння, безпека або приголомшливі відчуття.

Питання зовнішності при виборі партнерів має важливе еволюційне значення. Дівчата оцінюють зріст, силу, витривалість, пропорції тіла, а для юнаків першочергове значення має краса, молодість обличчя та пропорції тіла обраниці.

В свою чергу сексуальна привабливість відіграє важливу роль у виборі сексуального партнера, особливо у юнацькому віці, коли сексуальні почуття і дослідження важливі для ідентичності. Культурні та соціальні норми також впливають на вибір сексуальних партнерів. Деякі культури можуть мати суворі норми щодо статевих відносин і вибору партнера, тоді як інші можуть бути більш відкритими.

Якщо молодь має спільні інтереси та здатність до відкритої та здорової комунікації з потенційним партнером, це може покращити вибір сексуального партнера.

Проте, особи в період юнацького віку можуть відчувати тиск своїх друзів і однолітків у виборі партнера. Це може призвести до прийняття рішень, які не відповідають їхнім справжнім бажанням і цінностям. Важливо також враховувати, що рівень готовності до статевих відносин та емоційний розвиток може значно відрізнятись серед різних осіб у юнацькому віці. Це також впливає на вибір сексуального партнера.

Описані критерії у виборі партнерів можуть проходити повз наше осмислення, реалізуючись підсвідомо. Просто тому, що свого часу вони сприяли виживанню роду. Але розуміння відмінностей, які еволюційно були сформовані у чоловіків та жінок може посприяти нам у пошуку бажаного партнера.

Саме тому вибір сексуального партнера у юнацькому віці є складним і важливим аспектом формування особистої ідентичності та стосунків. Деякі основні особливості вибору сексуального партнера у юнацькому віці представлено у вигляді таблиці (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Основні особливості вибору сексуального партнера у юнацькому віці

Особливості	Опис
Експериментування та пошук ідентичності	У юнацькому віці багато людей активно досліджують свої сексуальні уподобання і почуття. Вони можуть експериментувати зі стосунками та партнерами, щоб краще зрозуміти, з ким вони відчують зв'язок та комфорт.
Вплив рівнів зрілості	Особливості вибору партнера можуть варіюватися в залежності від рівня зрілості та емоційного розвитку молоді. Деякі можуть бути більш стабільними та обдуманими у виборі партнера, тоді як інші можуть діяти більш імпульсивно.
Вплив соціокультурного середовища	Суспільна культура, релігія, сімейні цінності та стереотипи гендерної ролі можуть впливати на вибір сексуального партнера. У деяких культурах або сім'ях може існувати великий тиск стосовно обраного партнера.
Роль фізичної привабливості	У юнацькому віці фізична привабливість може мати значний вплив на вибір партнера. Молодь може бути більш схильною до вибору партнера на основі зовнішньої привабливості.
Сексуальна орієнтація	Для багатьох молодих людей цей період також стосується виявлення їхньої сексуальної орієнтації. Вони можуть робити вибір партнера відповідно до своєї сексуальної ідентичності.
Важливість комунікації та взаєморозуміння	Молоді може бути важливою взаємна комунікація та взаєморозуміння з потенційним партнером. Це може стати ключовим фактором у виборі відносин.
Бажання досліджувати різні аспекти відносин	Молодь може бажати досліджувати різні аспекти відносин, такі як відкриті відносини, дружба з перевагами, довгострокові стосунки тощо.

Важливо враховувати, що вибір сексуального партнера – це індивідуальний процес, і він може змінюватися з часом, разом з розвитком особистості та здоровими стосунками. Унікальність цього процесу полягає в тому, що він відображає особистий ріст і розвиток кожної молодої людини.

Молодь повинна бути обізнаною і свідомою щодо своїх власних потреб, меж і цінностей у виборі сексуального партнера. Поради та підтримка від батьків, наставників і фахівців у галузі психології можуть бути корисними в цьому процесі, адже вибір сексуального партнера також може впливати на процес побудови й подальшого розвитку особистості в цілому.

У юнацькому віці молода людина починає формувати свої цінності, життєві цілі, плани на майбутнє. Вибір партнера, який поділяє її погляди та інтереси, може допомогти їй краще зрозуміти себе, свої потреби та бажання, а також сформувати цілісну особистість.

Наприклад, якщо молода людина, яка мріє стати лікарем, вступає в стосунки з людиною, яка не підтримує її мрію, це може призвести до конфлікту цінностей та негативно вплинути на її самопочуття. Вона може відчувати себе розгубленою, непевною у своєму виборі.

Отже, вибір сексуального партнера в юнацькому віці – це важливе рішення, яке може мати значний вплив на подальше життя молодої людини. Тому важливо, щоб вона усвідомлювала можливі наслідки свого вибору та робила його обдумано, враховуючи власні потреби та бажання. Бо саме це рішення визначає не лише напрямок інтимного життя, але й впливає на емоційну стабільність, самопошук та формування особистості.

Вибір сексуального партнера може слугувати дзеркалом для виявлення власних цінностей, встановлення кордонів та розвитку емоційної інтелігентності.

Підкреслюючи важливість усвідомленості можливих наслідків, молода людина отримує можливість зростати у здорових, поважних та взаєморозуміючих відносинах, які мають ключове значення для її особистого щастя та розвитку. Важливо, щоб цей вибір ґрунтувався на власних переконаннях, взаємній повазі та глибокому розумінні власних потреб.

1.2 Складності побудови сексуальних відносин у юнацькому віці

Юність – це період бурхливого розвитку, як фізичного, так і психологічного. У цей час відбувається становлення особистості, формування цінностей, уявлень про світ і себе. Не оминають ці зміни і сферу сексуальності.

Це також завершальний етап формування особистості. За віковою періодизацією юнацький вік поділяють на дві частини: рання юність (14,5-15 – 17 років) та старший юнацький вік (18–25 років).

У більшості випадків саме періодизація раннього юнацького віку найбільш вагома в процесі формування соціально – психологічних чинників у процесі вибору партнера з точки зору сексуального бажання.

У цей період молода людина активно вивчає свою статеву ідентичність, виражає інтерес до інших осіб протилежної статі і починає розвивати свої сексуальні прагнення та бажання. Соціально-психологічні чинники в цей час можуть мати важливий вплив на формування сексуальних уподобань та вибір сексуального партнера.

Рання юність часто супроводжується процесом гендерної соціалізації, під час якого молоді люди вчаться та вбирають в себе стереотипи і очікування, пов'язані зі статевими ролями у суспільстві. Це може впливати на їх переконання щодо того, як повинні вести себе чоловіки і жінки у стосунках, а також на їх власні сексуальні уподобання.

Важко переоцінити значення сексуального здоров'я як чинника особистісного розвитку. Лібіх Б. зазначає, що "сексуальне здоров'я позитивно збагачує особистість" [72]. Як відомо, особливості особистості закладаються в дитинстві та продовжують формуватися протягом усього життя людини. Значну роль в цьому процесі відіграє комунікативна здатність людини, яка може відрізнитися, зокрема відрізнитися кількістю зв'язків.

Кохання та сексуальна діяльність підвищують комунікативну здатність людини, одночасно слід зазначити, що прямої залежності між цими

параметрами зафіксовано не було. Останнє пов'язано з тим, що існують різні форми кохання та різні типи сексуальної активності. Ця активність може протікати в умовах обмеженого спілкування з людиною, яку кохають. Сексуально-здоровою особистістю наділена значущими змістовними якісними комунікативними зв'язками, міра якості яких обумовлена співвідношенням егоїстичних та альтруїстичних боків. Це два боки одного й того самого процесу, тому що реалізуючи альтруїстичну діяльність і доставляючи іншій людині задоволення, особистість задовольняє себе, підвищує свою самооцінку, отримує радість від альтруїстичної взаємодії, і таким чином, задовольняє свою егоїстичну потребу [72].

У роботі [58] висвітлено психологічні особливості вибору потенційного сексуального партнера представниками юнацького віку, який є сенситивним для формування шлюбно-родинних настанов і перших серйозних спроб побудувати гармонійні міжстатеві стосунки. Для багатьох опитуваних дівчат і хлопців ключовими чинниками виявились особистісні характеристики, такі як доброта, чесність, вірність, почуття гумору, турботливість та щирість. Також важливим показником для чоловічої частини опитуваних виявились риси зовнішності. До типових небажаних рис потенційного шлюбного партнера можна віднести агресивність, егоїзм, байдужість, гординю та жадібність.

Соціально-психологічні чинники, в цьому випадку, виступають у вигляді різноманітних аспектів і впливів у сфері соціальних та психологічних процесів, які впливають на рішення і поведінку особистості. В контексті вибору сексуального партнера у юнацькому віці, соціально-психологічні чинники включають в себе певні аспекти, серед яких можна виділити наступні:

– Гендерні ролі і гендерна соціалізація: Вплив стереотипів та очікувань, пов'язаних зі статевими ролями, на уявлення про ідеального сексуального партнера та власну роль у відносинах.

- Соціокультурний контекст: Вплив культурних норм, цінностей, релігії, етнічної приналежності і соціального середовища на вибір партнера.
- Соціальні норми і очікування: Визначення того, як повинні вести себе люди у відносинах, зокрема, у виборі сексуального партнера.
- Самоідентифікація і самосвідомість: Розвиток власної ідентичності, цінностей, інтересів і бажань, що можуть впливати на вибір партнера.
- Соціальні відносини і вплив оточуючих: Взаємодія з однолітками, друзями, сім'єю та іншими важливими особами, які можуть впливати на уявлення про ідеального партнера.
- Сексуальна орієнтація: Орієнтація особистості в стосунках до статі чи статям, які впливають на вибір сексуального партнера.
- Самооцінка і впевненість: Вплив власної самооцінки, самовизначення та відчуття впевненості в стосунках на вибір партнера.
- Атракція і власні сексуальні прагнення: індивідуальні фізичні та емоційні привабливості, які впливають на притягання до конкретних осіб.

Ці соціально-психологічні чинники взаємодіють і формують уявлення особистості про те, кого вони вважають відповідним сексуальним партнером і як вони будуть вести себе у відносинах. Дані чинники відіграють ключову роль у виборі сексуального партнера та впливають на формування і розвиток інтимних відносин у юнацькому віці.

У період юнацтва також розвивається самосвідомість і формується індивідуальна ідентичність. Молодь починає усвідомлювати свої цінності, переконання і бажання у відносинах. Це може впливати на їх вибір сексуального партнера, оскільки вони намагаються знайти того, хто відповідає їх особистим уподобанням та цінностям.

Власне соціальні фактори впливають на всі прояви сексуальності: формування еротичних та сексуальних установок, специфічних для особистості переживань, уявлення особистості про жіночність або мужність, саме вони визначають найбільш привабливу модель сексуального об'єкта та сексуальну активність в цілому.

Поняття сексуальної культури за Кришталем В. визначає не лише сексуальну поінформованість в питаннях психогігієни статевого життя, вибору адекватних поз та форм сексуальних контактів, уміння керувати сексуальними реакціями. До того ж дане поняття передбачає і наявність еротичної та психологічної єдності, чуйності, довіри, надійності, вдосконаленні в коханні, взаємне задоволення емоційних та сексуальних потреб відповідно до норм моралі [44].

Питання психології переживання сексуального досвіду в юності в нашій країні в даний час набувають особливу актуальність не тільки у зв'язку з ростом захворювань, які передаються статевим шляхом, феноменом раннього юнацького материнства, проблемами насильства, але і у зв'язку з відсутністю стандартних освітніх програм, а також спеціалістів, які можуть допомогти у формуванні статевої безпечної поведінки та сексуальної культури в цілому.

Так як, в юнацькому віці людина вчиться вирішувати питання, пов'язані з формуванням сексуальності, а саме: пристосовуватися до нових статевих почуттів, включатися в різні форми сексуальної активності, розпізнавати почуття любові, запобігати небажаним діям. Не дивно, що більшість юнаків та дівчат відчувають у цей період дискомфорт і невпевненість у собі, зіткнувшись із вище названими проблемами.

Актуальність вищезгаданої проблеми вимагає визначення змісту статевого виховання та сексуальної освіти молоді, а також виявлення ефективних методів впливу з метою запобігання психотравматичним ситуаціям, пов'язаним із сексуальним досвідом.

Дослідники відзначають, що перший сексуальний досвід значно впливає на переживання молодих людей і несе в собі небезпеку заподіяння шкоди майбутньому сімейному життю, а також позначається на емоційному стані юнаків та дівчат.

Сьогодні ситуація у суспільстві нагадує епоху сексуальної революції 20-х років у Радянських Республіках чи 60-х років у США. Характерними

рисами цих періодів є падіння цінності любові, вірності, шлюбу, невинності до шлюбу, сім'ї, дітонародження. З іншого боку, сексуальна сфера стає привабливою для досліджень, що породжує нові комплекси переживань. Як стверджують етнологи: що складніше культура, то більше в ній обмежувальних норм стосовно сексуальної дошлюбної активності, і більше виникає переживань, пов'язаних з сексуальним досвідом [75].

Сьогодні у багатьох країнах існує дилема: як ставитися до проблеми юнацького сексуального виховання: з позиції «заборони» чи вважати статеве життя молоді нормою. Це завдання доводиться вирішувати всім особам, які займаються проблемами статевого виховання та сексуальної освіти молоді. Наприклад, сьогодні у країнах Європи та США 40-50% юнаків та дівчат починають статеве життя у віці до 17 років [67].

Даний факт відображає загальну тенденцію сучасного суспільства до раннього вступу в інтимні відносини серед молоді. Для деяких це може бути результатом більш відкритого підходу до сексуальності та збільшеної доступності інформації, а для інших — викликом у забезпеченні безпечного та інформованого підходу до сексуального життя. Завдання полягає в тому, як забезпечити ефективні механізми сексуальної освіти, які б враховували індивідуальні особливості та безпеку молоді, сприяли формуванню здорових стосунків і відповідали на виклики статевого виховання в сучасному світі.

З сексуальним досвідом можуть пов'язуватися позитивні враження, пов'язані з розвитком, самоактуалізацією та вдосконаленням особистості. Важливо відзначити, що психологи рідко досліджують ці аспекти. "Успішна" поведінка в реакції на сексуальний досвід підвищує адаптивні можливості молоді, розглядаючи її як реалістичну, гнучку і, в основному, свідому, включаючи в себе вибір за власним розсудом та активність.

Деякі дослідники зауважують, що вищі людські переживання, пов'язані із сексуальним досвідом, реалізуються не на рівні адаптації, а в контексті освоєння культурних цінностей. Це процеси творчого характеру в своєму втіленні, і за своїми результатами вони сприяють "розширенню меж

індивідуального у свідомості до загального". Але, в цілому, ці процеси залишаються практично не вивченими в науковій психології.

Також однією з основних складностей є недостатній рівень сексуальної освіти. У багатьох школах і сім'ях не ведеться систематичного сексуального виховання, тому молодь отримує інформацію про секс з ненадійних джерел, таких як друзі, ЗМІ або Інтернет. Це може призводити до помилкових уявлень про секс, що може негативно позначитися на якості сексуальних відносин.

Така ситуація може мати ряд негативних наслідків. По-перше, відсутність надійної та об'єктивної інформації може призвести до формування помилкових уявлень про секс та його аспекти. По-друге, недостатня підготовка у сфері сексуальної освіти може призвести до низького рівня обізнаності щодо захисту від СНІДу, концепції контрацепції та інших аспектів здоров'я.

Для подолання цих викликів необхідно розвивати ефективні програми сексуальної освіти, які б включали надійну та коректну інформацію, а також сприяли формуванню позитивного ставлення до сексу та встановленню здорових партнерських відносин. Систематична, доступна та об'єктивна сексуальна освіта може відігравати ключову роль у забезпеченні здорового та інформованого підходу до сексуального життя молоді.

Іншою складністю є недостатньо розвинені комунікативні навички. Молодь часто не може відкрито говорити про свої сексуальні потреби і бажання, що може призводити до непорозумінь і конфліктів у відносинах.

Недостатнє вміння висловлювати свої почуття та потреби може створювати бар'єри для здорового обговорення теми сексу в парі. Це може також призводити до непорозумінь, відчуття невпевненості та недоліків у відносинах. Комунікативні труднощі також ускладнюють виявлення конкретних меж та побажань в інтимних відносинах.

Для подолання цієї проблеми важливо розвивати комунікативні навички у молоді, сприяти відкритому та взаєморозуміючому спілкуванню.

Також складнощі можуть виникати через недостатній рівень самооцінки. Молоді люди часто відчують себе некрасивими, нецікавими, негідними любові. Це може заважати їм влаштувати особисте життя.

Крім того, на побудову сексуальних відносин у юнацькому віці можуть впливати такі фактори, як:

- Родина. Ставлення батьків до сексу, їхні цінності і установки можуть впливати на сексуальну поведінку молоді.
- Друзі. Молодь часто шукає підтримки і поради у своїх друзів. Якщо друзі мають негативне ставлення до сексу, це може негативно позначитися на сексуальній поведінці молодих людей.
- Культура. В різних культурах існують різні норми і правила щодо сексу. Ці норми можуть впливати на сексуальну поведінку молоді.

Складності побудови сексуальних відносин у юнацькому віці можуть призвести до негативних наслідків, таких як:

- Небажані вагітності;
- Інфекції, що передаються статевим шляхом;
- Психологічні проблеми, такі як депресія, тривога, почуття провини.

Щоб уникнути цих наслідків, важливо, щоб молоді люди отримували адекватну сексуальну освіту, розвивали комунікативні навички і підвищували свою самооцінку. Також важливо, щоб батьки і вчителі підтримували молодь у їхньому сексуальному розвитку.

Відкрите спілкування та підтримка з боку дорослих сприяють створенню безпечного середовища, де молодь може отримати необхідні знання та підтримку для свого сексуального та психологічного благополуччя.

Узагальнюючи, можна виділити, що побудова здорових сексуальних відносин у юнацькому віці стикається з численними викликами, такими як недостатній рівень сексуальної освіти, недорозвинені комунікативні навички та соціокультурні впливи. Ці труднощі можуть призвести до негативних наслідків, таких як небажані вагітності, інфекції, психологічні проблеми.

Для уникнення цих наслідків важливо розвивати адекватну сексуальну освіту, сприяти розвитку комунікативних навичок та підвищувати самооцінку молоді. А зацікавленість батьків та підтримка вчителів також відіграють ключову роль у формуванні здорових підходів до сексуального життя серед молоді та забезпечує значну підтримку.

1.3 Критерії вибору сексуального партнера у юнацькому віці

У сучасному світі вибір сексуального партнера у юнацькому віці є складним і багатогранним процесом, який визначається різноманітними факторами та критеріями. Виділення певних параметрів для такого вибору відображає зміни в соціокультурному середовищі та ставленні молоді до особистих стосунків.

Все частіше виділяють певні критерії вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

Виділимо причини, чому важливо створювати власні критерії:

– Вони допоможуть молоді уникнути необдуманих рішень, які можуть мати далекосяжні наслідки. Наприклад, особа юнацького віку, яка вибирає партнера тільки за фізичною привабливістю, може не врахувати інші важливі фактори, такі як спільні інтереси, цінності і сексуальна сумісність. Це може призвести до конфліктів у стосунках і навіть до розриву;

– Також критерії допоможуть молоді знайти партнера, з яким у них буде більше шансів побудувати здорові і гармонійні стосунки. Коли молода людина знає, що йому важливо в партнері, він може більш уважно придивлятися до різних людей і шукати того, хто відповідає його критеріям.

Останніми роками багато дослідників зосередили свою увагу на факторах, що визначають вибір партнера.

В зв'язку з цим феноменом було створено декілька теорій:

Психологічна теорія. Згідно з психологічною теорією вибору партнера, цей процес не залежить від статевої приналежності. Люди віддають перевагу

партнерам, які нагадують їм батьків протилежної статі або, на глибшому психологічному рівні, володіють тими якостями, якими вони хотіли б володіти самі. Одні дослідники припускають, що вибір відбувається на підставі подібності характерів, інші, навпаки, вважають, що людей тягне до протилежності. На жаль, подібні гіпотези складно підтвердити експериментально.

Теорія соціального середовища. Теорія соціального середовища зробила свій внесок у дослідження факторів, що впливають на вибір партнера. Наприклад, часто спостерігається тенденція до того, що соціальні психологи називають контактом між рівними, описуючи тим самим схильність людей налагоджувати відносинами з тим, хто має такий самий соціальний статус, наприклад належить до того ж класу, нації, релігійної конфесії, має таку ж освіту. Ці фактори мають особливо важливе значення при формуванні тривалих відносин.

Люди дійсно вважають за краще шукати супутника життя у своєму соціальному середовищі: серед своїх друзів, колег, представників того самого соціального класу. Таким чином, індивід має у своєму розпорядженні достатньо часу для того, щоб визначити, які відносини складаються між його родичами, друзями та потенційним партнером. Загалом сексуальні стосунки також виникають між рівними партнерами.

Еволюційна та соціобіологічна теорія. Відповідно до цієї теорії, при виборі партнера люди керуються певними сексуальними стратегіями, які виникають і вдосконалюються в ході еволюції і служать збереженню людського роду. Крім того, вважається, що вибір партнера залежить від передбачуваної тривалості відносин. Критерії, відповідно до яких вибирають партнера для короткочасних відносин, суттєво відрізняються від вимог, що висуваються до потенційного постійного партнера. Часто чоловіки і жінки мають різні цілі при виборі партнера.

Група дослідників протягом шести років вивчала переваги 10 000 жінок та чоловіків у 37 країнах світу. Відповідно до результатів цього масштабного

дослідження, під час вибору сексуального партнера люди керуються загальними стратегіями незалежно від культурного впливу. Цікаво відзначити, що, на відміну від чоловіків, жінки надають великого значення тривалості відносин. Після п'ятирічних стосунків обидва партнери однаково виявляють готовність до сексу, тим часом при менш тривалих відносинах чоловік виявляє більшу готовність до сексуального зв'язку, ніж жінка.

Це відкриття підтвердило положення еволюційної теорії про те, що чоловіки та жінки керуються різними сексуальними стратегіями. Декілька гіпотез з приводу цих стратегій були певною мірою обґрунтовані в ході досліджень, проведених Девідом Б. та його колегами. Проте цих доказів виявилось замало у тому, щоб уникнути критики.

Нерідко еволюційну теорію звинувачують у спробах виправдати поведінку, яку багато хто вважає недозвеною і вульгарною. Однак соціобіологи завжди прагнули з'ясувати, чим відрізняється сексуальна поведінка чоловіків і жінок [60].

Франкл В. наголошує на складності проблеми статевого виховання саме у зв'язку з двоїстістю людської природи: "з погляду соматички ні статеве життя, ні утримання не протипоказання за певного рівня фізичної зрілості, але з погляду психогігієни треба накласти заборону на всі сексуальні стосунки молодих людей, не пов'язані зі справжнім коханням. Але навіть і кохання не означає обов'язкового вступу в інтимні стосунки" [38].

Пошук сенсу життя, потреба в коханні, духовному єднанні, довірі, інтимності – все це стає для культурної людини необхідним, зокрема для отримання найповнішої сексуальної насолоди. Прагнення гармонії тіла і духу сприймається як умова повноти людського щастя. У зв'язку з цим для більшості людей у розвиненому суспільстві метою статевих стосунків можна вважати справжнє кохання і благополучну сім'ю, створену на його основі. Водночас у людей з великим дошлюбним сексуальним досвідом зазвичай бувають також численні позашлюбні зв'язки, а їх шлюби виявляються менш щасливими [51].

Водночас дослідники зазначають, що в певних молодих групах існує тиранія сексуальних цінностей. Однолітки очікують від молодих людей набуття сексуального досвіду в якомога більш ранньому віці і вважають тих, кого не влаштовує така вимога, несучасними, людьми другого сорту.

У юнацькому віці вибір сексуального партнера часто носить романтичний характер. Молода людина шукає партнера, який би міг дати їй емоційне задоволення, відчуття близькості та розуміння.

Однак у цей період юнакам і дівчатам часто бракує життєвого досвіду та психологічної зрілості, щоб зробити усвідомлений вибір партнера. Вони можуть помилятися, вступаючи в стосунки з невідповідними людьми.

Дівчата швидше розвиваються еротично, емоційно, а юнаки – сексуально. Дівчина досягає статевої зрілості раніше, ніж хлопець, однак, її потреба у статевому житті і здатність відчувати при цьому задоволення з'являється пізніше, рідко – спонтанно, як у чоловіка, після тривалого періоду інтимних стосунків. Дівчата раніше, ніж юнаки, починають ходити на побачення, цілуватись, уперше закохуватися. Проте дівчата пізніше, ніж юнаки, розпочинають конкретні сексуальні дії [2].

Якщо ж сексуальні дії і мають місце у дівчат, то їх частота та інтенсивність (до 20 р.) майже вдвічі нижча, ніж у хлопців. Більшість дівчат (67 %) вважають неможливим секс без кохання (у хлопців – 20 %). Чоловіки значно частіше вважають сексуальну спроможність показником своєї чоловічої гідності [16].

Існує думка, що чоловік сексуально прямолінійніший, він більш збудливий і статево активніший, ніж жінка, значно частіше бере на себе активну роль у виборі партнерки, встановленні статевих контактів, у спонуканні до інтимності під час статевого акту. Тимчасова абстиненція для жінок не важка, а для чоловіків утримання – часто проблема.

Однак, останнім часом дівчата стали активніші у сексуальних стосунках, часто стають їх ініціаторами. Вони активно заявляють про своє право на сексуальне задоволення, відкрито прагнуть цього. Примітно, що

сучасна молодь часто позначає привабливу людину словом «сексуальний», говорячи «сексуальна/ий дівчина/хлопець».

Відомо, що у жінок частіше, ніж у чоловіків сексуальні розлади пов'язані із суворим вихованням у дитинстві. Заборон у дівчат більше, ніж у хлопців. Загалом у них більш розвинений романтичний, платонічний, еротичний потяг, ніж сексуальний. Спочатку у дівчат формується потреба у психологічному, емоційному контакті з обранцем, а лише пізніше – еротичний потяг. Чоловіча сексуальність залишається більш екстенсивною, предметною, не пов'язаною з емоційною близькістю, і часто переживається не як ставлення, а як завоювання і досягнення. Переважна більшість юнаків асоціює дорослість з початком сексуального життя [67].

Чоловіки та жінки, природно, по-різному ставляться до своєї сексуальності. Жінка розглядає її переважно з точки зору впливу, враження, яке вона справляє на чоловіків. Чоловік оцінює свою сексуальність у термінах здатності, спроможності, статевої сили. Жінці не притаманний страх імпотенції, неспроможності.

Дане питання і до сьогодні цікавить багатьох дослідників. Аналіз особистісних аспектів інтимних стосунків у юнацькому віці здійснюється у кількох напрямках. Традиційно, починаючи із робіт Фрейда З. йдеться про формування фізіологічної та психологічної сексуальної зрілості [55]. В інших дослідженнях звертається увага на емоційну складову інтимних стосунків як таких, що дозволяють задовольнити притаманну юнакам потребу у любові, розумінні, фізичній та духовній близькості, що передбачає гармонізацію емоційних реакцій, переживання задоволення [44; 75].

Окремий напрямок в сучасній українській психології сконцентрований на вивченні інтимності та сексуальності як ключових складових самосвідомості. Татенко В. вирізняє два аспекти інтимності, а саме "інтимне Я" та "інтимне Ми", підкреслюючи, що інтимність виникає на перетині індивідуального та міжіндивідуального. Поняття "інтимне Ми" відображає ціннісні аспекти взаємин у любовних, дружніх та родинних стосунках [79].

Говорун Т. вважає, що розвиток концепції "Я" у юнацькому віці передбачає і оволодіння сексуальністю як важливою складовою самоцінності. Враховуючи вплив соціальних факторів (сім'я, школа, ЗМІ) на гендерну соціалізацію, авторка вказує на стереотипізацію гендерних ролей, що може ускладнити побудову здорових інтимних відносин. У той же час, вона зауважує, що розвиток особистості передбачає здатність до рефлексії щодо цінностей в інтимних стосунках, поваги до індивідуального вибору та критеріїв, за якими ці вибори здійснюються [75; 11].

Культурні і сімейні цінності, в даному питанні, також відіграють важливу роль у виборі сексуального партнера у юнацькому віці. Соціокультурні норми, релігійні переконання та сімейні цінності можуть визначати, які типи відносин вважаються прийнятними, а які – ні.

Соціальний тиск та вплив оточуючих осіб, включаючи друзів, сім'ю та суспільство загалом, можуть впливати на вибір сексуального партнера. Думки та погляди інших можуть створювати натиск на молодь і впливати на їхні рішення.

Вивчення вікової та гендерної специфіки проблеми формування шлюбно-родинних настанов сучасного юнацтва є важливим у прикладному аспекті для оптимізації цих настанов, оскільки нерідко вибір сексуального партнера зумовлюється декількома чинниками, найпоширенішими з яких є зовнішність, духовна близькість, схожість інтересів та інші особистісні риси характеру.

Вивчення наукових джерел засвідчило наявність численної кількості спроб пояснення чинників і механізмів вибору особистістю партнера. Так, Фройд З. [55] описав складний неусвідомлений процес, що впливає на цей вибір, Мурштейн Б. створив ціннісно-рольову теорію, де зауважив, що на вибір партнера впливає рівність обміну, тобто узгоджується кількість плюсів і мінусів партнера. Керкгоф А. і Девіс К. характеризують теорію «фільтрів», де розкривають зміст кількох стадій у процесі вибору партнера.

Вітчизняні психологи Хавула Р. [56], Тюріна В. [51], та Крайлюк А. [26] досліджували проблемні питання, пов'язані з чинниками та механізмами вибору партнера, типологією співвідношень батьківських настанов та особливостей вибору партнера у жінок і чоловіків, соціально-психологічними чинниками вибору сексуального та шлюбного партнера, а також вступу молоді у подружнє життя.

Атракція та фізична привабливість важливі у виборі сексуального партнера, і молодь може бути особливо схильною до цього впливу у юнацькому віці. Фізична привабливість може бути одним із головних критеріїв, за якими вони обирають партнера.

Важливим фактором є також самооцінка та впевненість у власних здібностях у відносинах із партнером. Молодь, яка вірить у себе та має здатність позитивно взаємодіяти у стосунках, може бути більш схильною до вибору сексуального партнера.

Гендерні відмінності у побудові образу інтимного партнера дозволяють намітити окремі ціннісні аспекти, що визначають змістове наповнення самих інтимних стосунків.

Так у дослідженні [36], вихідною точкою (ціннісною основою) у побудові образу інтимного партнера у свідомості дівчат є прийняття тілесності як потреби у безпечному тілесному контакті (як прояві турботи та демонстрації взаємної симпатії), що базується на емоційному зв'язку із партнером та окремих його особистісних якостях (доброта, уважність). Ініціатива та відповідальність за сексуальні стосунки передається інтимному партнеру. Значимим для партнерки вважаються демонстрація активності або зовнішньої привабливості як індикаторів зацікавленості у партнері та стосунках, що мають часову представленість.

Проте ідеальний образ майже ніколи не збігається з його реальним сексуальним партнером. В ідеальному образі завжди є елементи, або їх поєднання, що майже не зустрічаються або взагалі не існують в реальності. Повна відмінність внутрішнього ідеального образу від реального

сексуального партнера може призвести до дисгармонійних відносин. Повна ж неможливість його втілення у реальність може призвести до неможливого розвитку нормальних гармонійних сексуальних відносин [61].

Статеві стереотипи відображають уявлення про жіночність-мужність і стосуються перш за все антропометричних характеристик. В масовій свідомості поширені переконання, що жінки, як правило, мають менший зріст, меншу масу тіла, вузькі плечі та широкий таз, а також відзначаються більшою емоційною вразливістю і емпатією. У той час, як стереотипи, що характеризують чоловіків, часто включають агресивність, домінантність, упевненість у собі, незалежність, сміливість, активність і логічність мислення.

Маккі Д. та Шеріфс А. дійшли висновку, що типово чоловічий образ – це набір рис, пов'язаний з соціально необмеженим стилем поведінки, компетенцією та раціональними здібностями, активністю й ефективністю. Типово жіночий образ, навпаки, включає соціальні та комунікативні уміння, теплоту та емоційну підтримку. У переліку цих рис особливо цікавим є той факт, що чоловікам приписують рису «вільно говорити про секс з іншими чоловіками» [67].

Мані Д. вважає, що процес психосексуального розвитку починається з моменту зачаття. Онтогенезу передуює пренатальний період розвитку сексуальності, у процесі якого відбувається формування статі (на генетичному, гонадному та морфологічному рівнях) і структур мозку, відповідальних за сексуальну поведінку (статева диференціація мозку). Цікавою є теорія «карти кохання» Мані Д., згідно з якою образ ідеального партнера (коханого/коханої) формується у дитячому віці (5–8 років) і з часом ця несвідома матриця лише доповнюється більш конкретизованими характеристиками та образами.

Образ ідеальної партнерки спочатку зорієнтований на зовнішні ознаки і є сукупністю еротично значущих для людини якостей, проте юнак може закохатися у дівчину, схожу на його ідеал не за всіма, а тільки за кількома

ознаками. Зміцнення установки відбувається в еротичних гетеросексуальних контактах: танці, обійми, поцілунки, тілесні ласки [63].

Висновок до розділу 1

У даному розділі було теоретично розглянуто термінологію понять соціально-психологічних чинників у процесі вибору сексуального партнера, що включає такі ключові поняття, як "соціально-психологічні чинники", "сексуальна орієнтація", "соціокультурний контекст", "соціальний тиск", "сексуальний ринок" та "соціальна привабливість".

Також було розглянуто складності побудови сексуальних відносин в юнацькому віці, відзначивши, що цей період супроводжується активним формуванням ідентичності, стосунків та набуттям досвіду в особистісному і соціальному житті.

Крім того, були розглянуті особливості вибору сексуального партнера у юнацькому віці, включаючи вплив психологічних, соціокультурних та інших чинників на цей процес.

Загальний висновок даного розділу полягає в тому, що вибір сексуального партнера у юнацькому віці є складним і багатограним явищем, яке визначається багатьма факторами та вимагає уваги до психологічних та соціальних аспектів цього процесу.

Серед індивідуальних факторів, що впливають на вибір сексуального партнера, можна виділити такі:

- *Фізична привабливість партнера.* Один з найважливіших критеріїв для багатьох осіб юнацького віку. Вони хочуть, щоб їх партнер був красивим або красивою;
- *Спільні інтереси і цінності.* Молоді важливо, щоб у них були спільні захоплення і інтереси з партнером. Це допомагає їм налагодити контакт і краще зрозуміти один одного;
- *Спілкування.* Молодим людям важливо, щоб вони могли вільно спілкуватися з партнером про свої почуття, бажання і потреби;

- *Взаємна довіра.* Молоді важливо, щоб вони могли довіряти партнеру. Це важливо для того, щоб відчувати себе комфортно в сексуальних відносинах;

- *Сексуальна сумісність.* Молоді важливо, щоб їх сексуальні бажання і потреби збігалися з бажаннями і потребами партнера. Це важливо для того, щоб отримувати задоволення від сексуальних відносин.

Соціальні фактори, що впливають на вибір сексуального партнера, включають в себе:

- *Ставлення батьків до сексу.* Якщо батьки негативно ставляться до сексу, молодь може боятися їхнього засудження і вибирати партнера, який не викликає у них негативного відношення;

- *Ставлення друзів до сексу.* Молоді люди часто шукають підтримку і поради у своїх друзів. Якщо друзі мають позитивне ставлення до сексу, це може мотивувати юнака до сексуальних відносин;

- *Культурні норми і традиції.* В різних культурах існують різні норми і правила щодо сексу. Ці норми можуть впливати на сексуальну поведінку молоді.

Важливо, щоб юнаки та дівчата усвідомлювали наслідки свого вибору сексуального партнера. Сексуальні відносини можуть призвести до таких наслідків, як небажана вагітність, інфекції, що передаються статевим шляхом, а також психологічні проблеми. Тому молоді важливо бути обережними у виборі партнера і використовувати презерватив, щоб захиститися від небажаних наслідків.

Для подальших досліджень соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці є перспективним вивчення таких питань:

- Вплив різних видів сімейного виховання на вибір сексуального партнера;

- Вплив різних типів шкільної сексуальної освіти на вибір сексуального партнера;

- Вплив різноманітних культурних норм і традицій на вибір сексуального партнера.

Саме такі напрямки досліджень допоможуть краще зрозуміти, які фактори впливають на вибір сексуального партнера у юнацькому віці, і розробити ефективні програми сексуальної освіти і профілактики небажаних наслідків ранніх сексуальних відносин.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ВИБІР СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

2.1 Організація та методики дослідження чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці

У віці юнацтва, коли формуються індивідуальні та соціальні аспекти особистості, вибір сексуального партнера визначається рядом складних соціально-психологічних чинників. Цей етап життя є періодом, коли молодь розкриває для себе нові аспекти інтимних відносин, та виникає питання, яким чином соціальні та психологічні фактори впливають на їх вибори в цій сфері. Вивчення та визначення цих чинників стає ключовим завданням, щоб краще зрозуміти мотивацію, цінності та вплив соціального середовища на процес вибору сексуального партнера серед молоді.

У даному контексті важливо розглянути, які взаємодії та впливи формують психосоціальний ландшафт, що визначає ці рішення, та як ці фактори можуть відігравати ключову роль у встановленні здорових та збалансованих інтимних відносин у юнацькому віці.

Дослідження соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці може бути проведено в різних форматах. Найпоширенішими є експериментальне дослідження. У цьому випадку дослідник створює спеціальні умови, в яких можна спостерігати за впливом різних факторів на вибір сексуального партнера. Наприклад, можна порівняти вибір сексуального партнера у молоді, які отримали різні види сексуальної освіти.

Для дослідження соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці можна використовувати різні методики, такі як:

- *Опитування.* Виступає, як найбільш поширена методика дослідження. Юнакам та дівчатам пропонується відповісти на запитання про їхні погляди на секс, ставлення батьків до сексу, сексуальну поведінку та інші фактори, які можуть впливати на вибір сексуального партнера;
- *Інтерв'ю.* Це вже більш глибока методика дослідження, ніж опитування. Під час інтерв'ю дослідник може задавати більш відкриті запитання, які дозволяють краще зрозуміти думки і почуття молодих людей;
- *Аналіз документів.* Дана методика дозволяє вивчити документи, які можуть містити інформацію про соціально-психологічні чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці. Наприклад, можна проаналізувати шкільні програми сексуальної освіти, медичні записи юнаків та дівчат або матеріали ЗМІ.

Вибір методики дослідження залежить від конкретних цілей дослідження. Якщо метою дослідження є вивчення впливу різних факторів на вибір сексуального партнера, то доцільно використовувати експериментальне дослідження або каузально-асоціативне дослідження. Якщо метою дослідження є опис того, як різні фактори впливають на вибір сексуального партнера, то доцільно використовувати описове дослідження.

Дослідження соціально-психологічних чинників на вибір сексуального партнера в юнацькому віці є важливим завданням, оскільки в цьому віці формується сексуальна ідентичність та встановлюються психологічні та соціальні основи для майбутніх відносин.

У даному дослідженні для виявлення особливостей сексуальної поведінки в юнацькому віці були використані такі методики:

Опитувальник «Шкала любові і симпатії» (Рубін З., в модифікації Гозман Л., Альошина Ю.) [37] призначений для встановлення, що ж саме переважає у взаєминах: любов або симпатія. Опитувальник містить шкали: шкала любові, шкала симпатії, загальний рівень емоційних відносин в діаді (Додаток А).

При складанні шкал опитувальника Рубін З. виходив з певних теоретичних уявлень про внутрішню структуру вимірюваних феноменів. Зокрема, важливими для вимірювання представлялися три компонента любові: прихильність, турбота і ступінь інтимності відносин. В остаточний варіант методики, адаптованої Гозманом Л. і Альшиною Ю. , включені 14 пунктів.

Метод опитування активно використовується у психології сексуальності, збагачуючи її цінними даними, тому для проведення дослідження в форматі опитування було використано анкету в гугл формі. Учасники отримали посилання на свої електронні адреси та доступ до опитування. Результати, були розраховані та надіслані кожному резиденту окремо та загально проаналізовані в розділі 2.2.

Багатовимірний опитувальник сексуальності (MSAQ; Snell, 1992) [38] призначений для оцінки кількох різних способів, якими люди можуть підходити до своїх сексуальних стосунків (наприклад, з точки зору турботи чи обміну). Снелл виявив суттєвий зв'язок між тим, як люди підходять до своїх сексуальних стосунків і їхніми сексуальними та любовними ставленнями.

MSAQ було розроблено для вимірювання восьми окремих підходів до сексуальних стосунків:

- (a) пристрасний, романтичний підхід до сексуальних стосунків;
- (b) ігровий підхід до сексуальних стосунків;
- (c) товариський, дружній підхід до сексуальних стосунків;
- (d) практичний, логічний підхід до сексуального партнера та сексуальних стосунків;
- (e) залежний, власницький підхід до сексуальних стосунків;
- (f) альтруїстичний, безкорисливий і всевідданий підхід до сексуальних партнерів і сексуальних стосунків;

(g) громадський підхід до сексу (тобто делікатний підхід до сексуальних стосунків, який наголошує на турботі про сексуальні потреби та переваги партнера);

(h) обмінний підхід до сексу (тобто підхід *quid pro quo* до сексу, за якого сексуальний партнер «стежить» за сексуальними діями та надає перевагу тому, що вона чи він робить для партнера, очікуючи, що отримають винагороду обмінятися модою на якийсь час у майбутніх відносинах).

Методика складається з 56 питань з варіантами відповідей до них:

- a) повністю згоден;
- b) скоріше згоден;
- c) нейтрально;
- d) скоріше не згоден;
- e) повністю не згоден.

Також важливим моментом в процесі розробки дослідження стало питання початкового статевого виховання. Адже юнацький вік – першопочаткова основа формування теоретичних та практичних сексуальних відносин між жінкою та чоловіком. Саме тому було проведено опитування у 20 осіб від 14,5 до 18 років – обравши саме період раннього юнацького віку, щоб найбільш точно проаналізувати це питання.

Опитування «Статеве виховання» [37] (Додаток В)

Нами розроблено авторський опитувальник який містить 12 коротких питань з одним або декількома варіантами відповіді, останні 2 питання зі шкалою відповіді від 1 до 10. Питання представленні у додатку В та проаналізовані з відсотковим показником у наступному розділі. Дослідження проводилося анонімно та за власним бажання опитувальних осіб. Його аналіз дозволить визначити обізнаність та готовність представників юнацького віку до статевої відносин. У даному опитуванні взяли участь 25 осіб віком від 14,5 до 18 років.

Також було вирішено провести консультацію, групової психотерапії та соціально-психологічного тренінгу за бажанням учасників різних опитувань.

Опитувальник-бесіда діагностики сексуальної поведінки Філіпова

В.

Даний опитувальник проводиться в груповому режимі у формі бесіди.

Запитання містяться наступного характеру [34]:

- Чи мали ви сексуальні відносини? (для юнацького та підліткового віку)
- Чи були якісь зовнішні причини ваших статевих зв'язків?
- Як багато ви фантазуєте стосовно сексуальних взаємин?
- Відповідає ваш статевий досвід вашим уявленням про секс?
- Чи доводилося вам займатися нетрадиційним сексом?
- Та інші.

Результати дослідження підсумовуються за кожним випробуваним окремо за результатами усіх відповідей. Діагностична шкала методики являє собою 100 бальний результат, яка виявляє відповідність нормі сексуальних взаємин чи наявності патологій у юнацькому віці.

Проте дане дослідження проводилося онлайн та отримати достовірний і коректний матеріал не вдалося. Це також стало важливим фактом, адже спроба провести груповий психотерапевтичний сеанс та соціально-психологічний тренінг для учасників опитувань щодо сексуальної поведінки була зіткненням з труднощами через обмежену готовність багатьох учасників говорити на цю тему.

Сексуальні питання можуть бути дуже особистими та чутливими, і важливо бути дуже обережними та уважними, в роботі з подібними темами в груповому контексті.

Якщо більшість учасників виявили важкість у відкритому обговоренні сексуальних питань або не були готові говорити про них онлайн, це може бути звітом про те, що вони відчують страх, сором або невпевненість у відношенні до цих тем. У такому разі важливо розглянути альтернативні методи та стратегії, які дозволять учасникам зручно висловлювати свої думки і почуття.

На мою думку, підібрані методики дозволяють комплексно підійти до проблеми сексуальних взаємин у юнацькому віці та виявити особливості міжособистісних відносин у групі.

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

У першому дослідженні вікова група молоді варіювалась від 15 до 20 років.

Кількість людей, що взяли участь в опитуванні – 20 осіб: 10 дівчат та 10 юнаків які складають 10 пар, що в даний момент часу зустрічаються.

Максимальний бал загального рівня емоцій – 56, мінімальний – 14. Загальна кількість питань – 14.

Зведені результати дослідження представлені в таблиця 2.1, додаток Г.

За даними отриманими з таблиці 2.1 можна зробити певні висновки. Загалом, результати дослідження підтверджують, що молодь у віці від 15 до 20 років виявляє високий рівень емоційної відданості та симпатії до своїх партнерів. Однак варто зауважити, що відмінності в результатах свідчать про індивідуальний характер почуттів та емоційної сфери кожної пари.

Також в більшості випадків спостерігається, що саме вікова характеристика учасників дослідження впливає на більший рівень емоційності в виявленні своїх почуттів. Це може бути пов'язано з особливостями психоемоційного розвитку молоді, де почуття любові та симпатії мають більш яскравий і виражений характер або проявляються в більш інтенсивних формах. У контексті дослідження соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці, вікова динаміка стає значущим аспектом.

Молодь, перебуваючи на шляху особистісного становлення, демонструє виражені почуття та емоційну вразливість, що впливає на їхні взаємини та вибори в інтимних стосунках.

Емоційний вимір у виявленні почуттів, таких як любов та симпатії, може бути спричинений не лише індивідуальним характером, але і особливостями соціального оточення, культурних стереотипів та сімейного виховання. Молодь, більш вразлива на фоні формування своєї особистості, може бути більш відкритою та емоційною у вираженні своїх інтимних почуттів, що впливає на процес вибору партнера.

Зміни у виявленні почуттів любові та симпатії від 15 до 20 років можуть бути пов'язані з різними аспектами психоемоційного розвитку молоді. Виділено ряд можливих змін, виходячи з більшості досліджень:

– *Зростання емоційної стійкості*: зі збільшенням віку, молодь можуть розвивати більшу емоційну стійкість і здатність керувати своїми емоціями. Це може призвести до більш збалансованих та стійких відносин.

– *Глибше розуміння себе*: у юнацькому віці багато людей починають краще розуміти себе, свої потреби та бажання. Це може вплинути на більш точне визначення своїх почуттів до партнера.

– *Експериментація та взаємодія*: молодь може зазнавати різних відносин та взаємодіяти з більшою кількістю потенційних партнерів. Це дає можливість краще зрозуміти, що вони шукають у відносинах.

– *Зростання відповідальності*: з віком зазвичай зростає рівень відповідальності перед партнером і відносинами загалом. Це може впливати на більш обдумане та серйозне ставлення до почуттів.

– *Культурні та соціальні фактори*: культурні та соціальні впливи можуть змінювати сприйняття любові та симпатії зі зростанням віку. Суспільні стереотипи та очікування можуть впливати на те, як молодь виражає свої почуття.

– *Розвиток особистості*: зі зростанням віку особистість молодих людей може розвиватися в різних напрямках, і це може впливати на їхні відносини та сприйняття почуттів.

З метою подальшого дослідження і розуміння динаміки відносин між молоддю важливо розглядати індивідуальні та контекстуальні фактори, що

впливають на емоційну сферу та вибір сексуального партнера в юнацькому віці.

З метою розширення розуміння динаміки відносин між молоддю важливо аналізувати вплив різноманітних індивідуальних та контекстуальних факторів на їхні емоційні сфери та вибір сексуального партнера у юнацькому віці. Це включає вивчення особистісних рис, таких як самооцінка та емоційна стійкість, аналіз впливу соціального середовища, зокрема сімейного виховання та культурних норм, а також оцінку емоційної готовності та реакцій на соціальні та психологічні тенденції.

Розгляд таких аспектів, як освіта та інформованість, а також сприйняття гендерних ролей, дозволить глибше зрозуміти деталі вибору сексуального партнера та встановити основу для розробки ефективних підходів до навчання та підтримки молоді у цій важливій сфері особистісного розвитку.

Такий аналіз може допомогти покращити якість стосунків і підтримувати емоційне благополуччя молоді в цьому важливому життєвому періоді.

Для другого тестового дослідження було запропоновано **«Багатовимірний опитувальник сексуальності»** (MSAQ; Snell, 1992) [38] та іншу групу з 20 осіб, які не являють собою пари та складають вікову категорію від 14,5 до 18 років.

Вважаючи, що 20 осіб – 100%

Маємо наступні результати – таблиця 2.2, додаток Д.

За даними з таблиці 2.2 можна сказати, що учасники другого дослідження виявили різні підходи до сексуальних стосунків. А саме можна зробити наступні висновки:

Найпоширенішим підходом є "практичний, логічний підхід до сексуального партнера та сексуальних стосунків" з показником 30%. Це може вказувати на те, що багато учасників оцінюють свої сексуальні стосунки з раціональної точки зору і керуються логічними міркуваннями.

"Пристрастний, романтичний підхід до сексуальних стосунків" також є доволі поширеним, складаючи 20%. Це свідчить про те, що частина учасників більше орієнтується на емоційні аспекти та пристрасть у сексуальних відносинах.

Інші підходи, такі як "товариський, дружній підхід", "альтруїстичний підхід" і "громадський підхід", мають менший відсоток представників (від 10% до 15%). Це може вказувати на різноманітність поглядів і відношення до сексуальних стосунків серед учасників.

"Ігровий підхід до сексуальних стосунків" не був обраний жодним з учасників.

"Залежний, власницький підхід до сексуальних стосунків" також не є дуже поширеним (5%).

"Обмінний підхід до сексу" має 15% представників і може свідчити про прагнення домовлятися чи обмінюватися послугами у сексуальних відносинах.

Важливо зауважити, що вибір підходу до сексуальних стосунків є індивідуальним і залежить від особистих переконань, досвіду та цінностей кожної особи. Також слід враховувати, що ці настанови можуть змінюватися з віком і дослідницькими факторами впливу. Розуміння цієї різноманітності допомагає краще враховувати індивідуальні потреби та побажання молоді в питаннях сексуальної інтимності.

Для дослідження соціально-психологічних факторів та їх впливу на сексуальну освіту молодих людей було проведено опитування «**Статеве виховання**». Дослідження проводилося анонімно та за власним бажання опитувальних осіб. У даному опитуванні взяли участь 25 осіб віком від 14,5 до 18 років (рис.2.1).

Вкажіть Ваш вік:

25 ответов

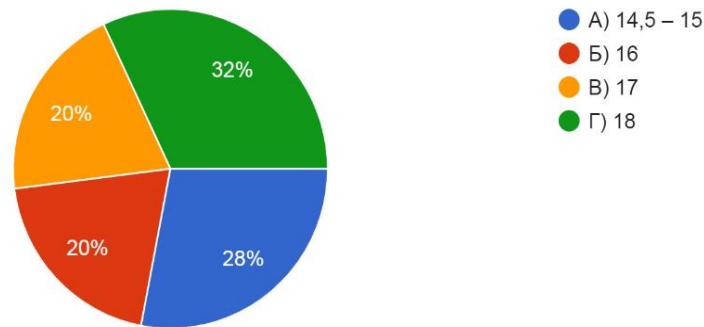

Рисунок 2.1 Вікова група дослідження

Для початку, щоб в загальному зрозуміти вплив соціально-психологічних чинників на вибір сексуального партнера в юнацькому віці було поставлено питання: Чи отримували Ви освіту щодо питання статевого виховання? (рис.2.2)

З аналізу результатів опитування стосовно отримання освіти щодо питання статевого виховання видно, що серед відповідей, найбільший відсоток (32%) належить групі, яка відповіла "частково". По 24% респондентів обрали відповіді "недостатньо" і "ні", що може свідчити про обмежений рівень освіти або інформації, яку молодь отримує в цьому питанні. Лише 20% респондентів підтвердили, що отримали освіту щодо статевого виховання.

Ці результати можуть свідчити про потребу у розширенні освітніх програм і інформаційних ініціатив, спрямованих на збільшення усвідомленості молоді щодо важливих аспектів вибору сексуального партнера в юнацькому віці.

Чи отримували Ви освіту щодо питань статевого виховання?

25 ответов

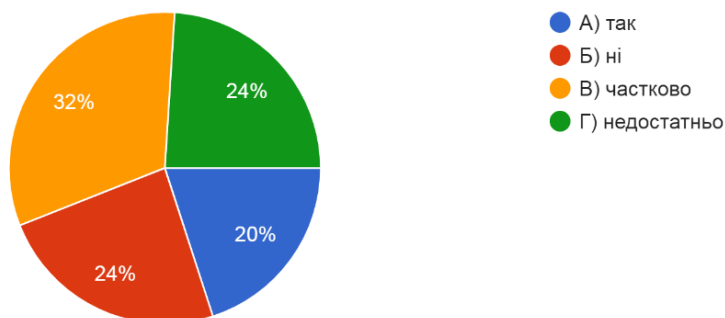

Рисунок 2.2 Статистика освіти з питання статевого виховання

На думку більшості опитаних саме батьки (36%) та середня школа (44%) повинні надавати інформацію щодо статевого виховання (рис.2.3).

З результатів опитування видно, що більшість опитаних вважає, що інформацію щодо статевого виховання повинні надавати батьки (36%) і середня школа (44%). Це свідчить про те, що батьки і освітні заклади мають важливу роль у наданні необхідної освіти і інформації молоді щодо питань статевого виховання.

Результати також підкреслюють важливість спільної роботи батьків, шкіл і громадських організацій для створення ефективних програм зі статевого виховання для молоді.

Хто повинен на вашу думку надавати інформацію щодо статевого виховання ? (декілька варіантів відповіді)

25 ответов

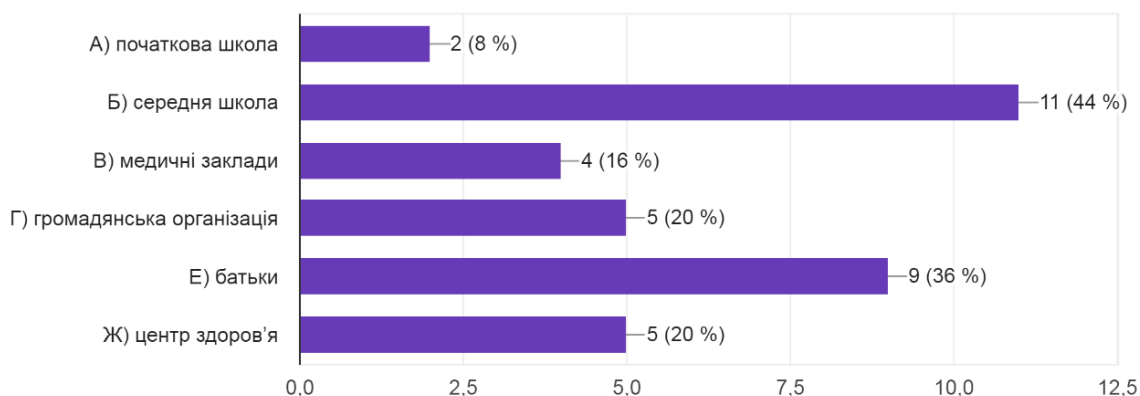

Рисунок 2.3 Зведені результати опитування

До таких ефективних програм резиденти опитування відносять: індивідуальні бесіди (32%), веб-сайти (36%), а також групи в соціальних мережах (32%), найменшу прихильність отримали тренінги (8%) та колективні живі зустрічі/бесіди (12%) (рис. 2.4).

Якщо Вам потрібна інформація щодо статевого виховання, який тип допомоги для Вас найкращий ?

25 ответов

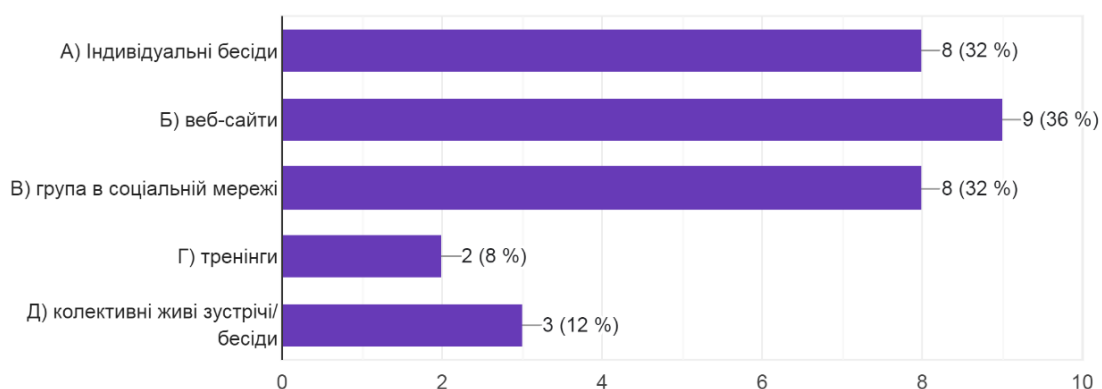

Рисунок 2.4 Зведені результати опитування з питання типу інформування

На питання актуального віку для початку статевих відносин більшість обрала варіант відповіді «від 18 років» (52%), але 32% відсотки були прихильні до варіанту «від 16», та навіть 14 років (8%) (рис.2.5).

Дана статистика може бути пов'язана з різними поглядами на сексуальну активність у різних культурах і соціальних середовищах, а також з впливом мас-медіа і сексуальних стереотипів.

У якому віці, на Вашу думку, нормально починати статеві відносини?

25 ответов

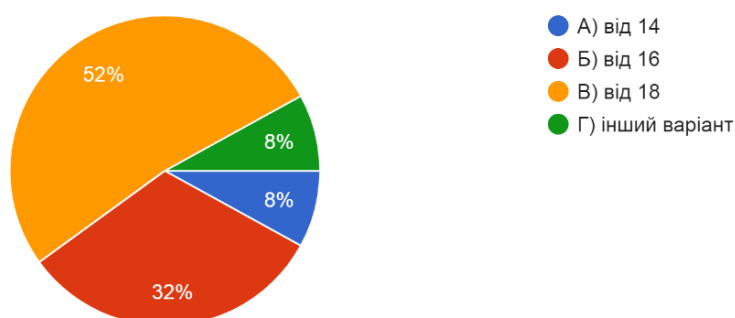

Рисунок 2.5 Актуальний вік початку статевих відносин

36 % опитаних дають високу оцінку інтенсивності впливу різних факторів на гальмування сексуального почуття в юнацькому віці – по шкалі від 1 до 10: 10 – 4%, 9 – 36%, 8 – 12%, 7 – 20%, 6 – 8%, 5 – 4%, 4 – 12%, 3 – 4% (рис.2.6).

Проте, це не заважає особам юнацького віку відчувати досить високе сексуальне бажання (рис. 2.7).

Дайте оцінку інтенсивності впливів (моральних, естетичних, релігійних і т. Д.), Здатних загальмувати ваше сексуальне почуття за шкалою від 10 (українські сильні, повністю паралізують) до 1 (дуже слабкі, майже неіснуючі).

25 ответов

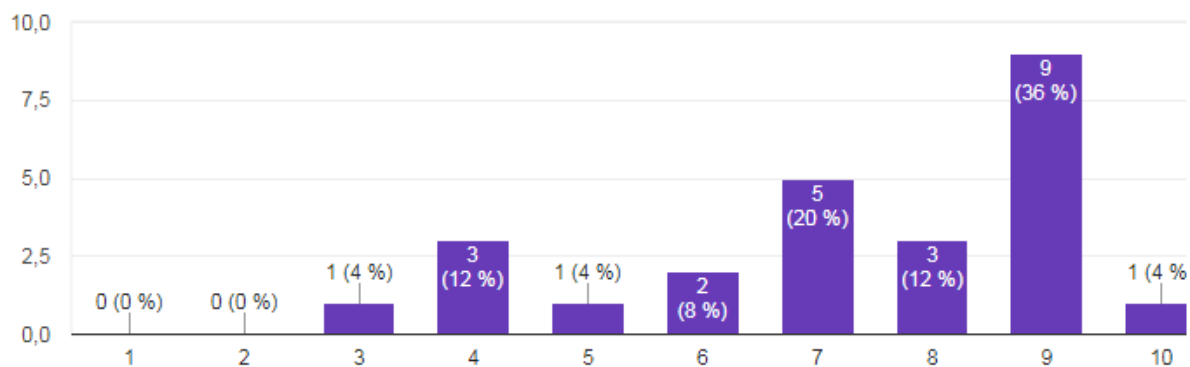

Рисунок 2.6 Оцінка інтенсивності впливів сторонніх факторів

Дайте оцінку силі вашого сексуального потягу за шкалою: від 10 (абсолютно переповнююче і всеохопне) до 1 (дуже слабке і майже відсутнє).

25 ответов

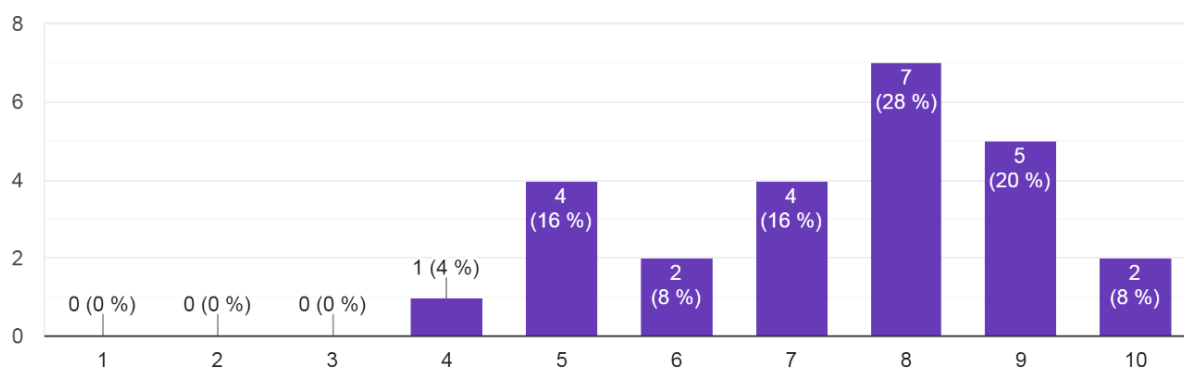

Рисунок 2.7 Оцінка сили сексуального потягу

Дані, вказують на те, що для багатьох осіб юнацького віку дійсно існують фактори, які мають значний вплив на гальмування їх сексуального почуття. Ці фактори можуть бути моральними, естетичними, релігійними або іншими.

За отриманою статистикою, інтенсивність впливу цих факторів оцінюється як висока (від 7 до 10 балів на шкалі від 1 до 10) для більшості опитаних.

З іншого боку, ці дані також підкреслюють, що навіть при наявності цих впливів, багато осіб юнацького віку все одно відчують високий рівень сексуального бажання.

Це може вказувати на складність та індивідуальність людських сексуальних відчуттів та реакцій, які можуть залежати від багатьох чинників, включаючи психологічні та фізіологічні аспекти.

В загальному, зібрані дані підтверджують різноманітність сексуального досвіду та реакцій людей в питанні вибору сексуального партнера і показують, що багато чинників можуть впливати на сексуальність осіб, особливо в період юнацького віку. Саме тому необхідно намагатися створювати якомога сприятливіші умови для сексуального виховання та адекватних настанов для подальшого інтимного розвитку осіб юнацького віку.

Висновок до розділу 2

Основним методичним засобом для отримання первинної інформації були анкетування, бесіда, спостереження та тестування.

В ході емпіричного дослідження використовувалися: опитувальник «Шкала любові і симпатії» (Рубін З., в модифікації Гозман Л., Альошина Ю.) – призначений для встановлення, що ж саме переважає у взаєминах: любов або симпатія. та «Багатовимірний опитувальник сексуальності» (MSAQ; Snell, 1992) призначений для оцінки кількох різних способів, якими люди можуть підходити до своїх сексуальних стосунків (наприклад, з точки зору турботи чи обміну).

В першому опитуванні було анкетовано 10 пар – 20 осіб (10 хлопців та 10 дівчат від 15 до 20 років). У другому – 20 окремих молодих людей, віком

від 15 до 25 років. Всі результати було зведено та представлено у вигляді таблиці 2.1 та 2.2 з висновками до них.

Опитування «Статеве виховання»: дослідження проводилося анонімно та за власним бажання опитувальних осіб. Його аналіз дозволить проаналізувати обізнаність та готовність представників юнацького віку до статевих відносин. У даному опитуванні взяли участь 25 осіб віком від 14,5 до 18 років.

Також було вирішено провести консультацію, групової психотерапії та соціально-психологічного тренінгу за бажанням учасників різних опитувань: Опитувальник-бесіда діагностики сексуальної поведінки Філіпова В.

Дослідження соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці показують, що на цей процес впливає широкий спектр факторів, як індивідуальних, так і соціальних. Важливо розуміти ці фактори, щоб розробляти ефективні програми сексуальної освіти і профілактики небажаних наслідків ранніх сексуальних відносин.

Узагальнення результатів теоретичного та емпіричного вивчення предмета даного дослідження дозволило обґрунтувати практичні рекомендації сучасній молоді щодо вибору сексуального партнера у юнацькому віці. Адже вибір партнера – це завжди серйозний вибір.

РОЗДІЛ 3.

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА З МОЛОДДЮ ЩОДО ВИБОРУ СЕКСУАЛЬНОГО ПАРТНЕРА

3.1 Особливості просвітницької роботи з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків

Юність – це період бурхливого розвитку, як фізичного, так і психологічного. У цей час відбувається становлення особистості, формування цінностей, уявлень про світ і себе. Не оминають ці зміни і сферу сексуальності.

Сексуальні відносини у юнацькому віці мають свої особливості. Молоді люди часто не мають достатнього досвіду і знань, щоб будувати здорові і гармонійні стосунки. Вони можуть бути піддані тиску з боку друзів або знайомих, і вступати в сексуальні відносини, не будучи готовими до них.

Тому просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків є особливо важливою. Вона повинна бути спрямована на такі завдання:

- *Посилення сексуальної освіти.* Юнаки та дівчата повинні отримувати точну і актуальну інформацію про секс, його фізіологічні та психологічні аспекти, ризики ранніх сексуальних відносин;
- *Формування позитивного ставлення до сексу.* Молодь має розуміти, що секс - це здорова і природна частина людського життя;
- *Розвиток комунікативних навичок.* Молоді люди повинні вміти спілкуватися з партнером про свої сексуальні потреби і бажання;
- *Профілактика небажаних наслідків сексуальних відносин.* Юнаки та дівчата мають бути інформовані про ризики небажаних вагітностей і інфекцій, що передаються статевим шляхом.

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків повинна відповідати таким принципам:

– *Доступність.* Інформація повинна бути доступна для молоді, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання та інших факторів;

– *Прийнятність.* Інформація представлена в доступній і зрозумілій формі, яка відповідає віковим особливостям молоді;

– *Недискримінація.* Інформація без дискримінації за будь-якою ознакою, включаючи стать, сексуальну орієнтацію, релігію та інші.

Форми просвітницької роботи з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків можуть бути різними:

- Заняття в школах і позашкільних закладах;
- Бесіди з батьками і вчителями;
- Інформація в ЗМІ і Інтернеті;
- Програми сексуальної освіти в громаді.

Важливо, щоб просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків була комплексною і включала різні форми і методи. Це допоможе забезпечити ефективність просвітницької роботи і сприяти здоровому сексуальному розвитку молоді.

Юнаки та дівчата повинні відчувати, що вони можуть довіряти і отримати підтримку. Це допоможе їм зробити правильний вибір щодо побудови інтимних стосунків.

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків має велику важливість у сучасному світі, оскільки молодь зіштовхується з безліччю питань і труднощів саме у цій області.

Поведінка юнаків та юнок щодо представників протилежної статі значною мірою залежить від того, як вони уявляють свою статеву роль та від їхнього уявлення про те, якою повинна бути кохана людина. За статистикою, дівчата почувають себе у спілкуванні з юнаками більш вільно і впевнено, ніж юнаки з дівчатами.

Молодь хвилює нормативний, ритуальний бік взаємин з представниками протилежної статі, оскільки вони вперше з цим стикаються.

Юнацька мрія любові виражає прагнення до емоційного контакту, розуміння та душевної близькості.

Можна помітити, що вже у ранньому юнацькому віці хлопці та дівчата ставляться до побачень вже набагато серйозніше, ніж підлітки. Тепер вони звертають більше уваги не лише на зовнішність, а і на особистісні якості представника протилежної статі, переймаються його планами на майбутнє. Важливими мотивами побачень для більшості старшокласників є дружні стосунки та вибір партнера для майбутнього сімейного життя.

Однак дослідники зазначають, що хлопці орієнтовані на глибокі особистісні відносини, в той час як дівчата починають виділятися кокетством, манірністю і запозиченими особливостями міміки, жестів та ходи. Вони вчать налагоджувати стосунки, сперечаються, ревнують, ображаються та миряться.

Закоханість, залицяння, перше побачення і перший поцілунок є важливими для молоді, не лише самі по собі як відповідь на їхню внутрішню потребу, але і як певний символ дорослості та стимул у навчанні та праці. Кожне більш чи менш тривале і зацікавлене спілкування хлопця з дівчиною є прекрасною школою почуттів, яка формує його характер, і вона є "генеральною репетицією" кохання.

Близьке спілкування з особою іншої статі значно підвищує авторитет юнака чи дівчини як у власних очах, так і в очах друзів. У юнацькому віці формується морально-психологічна готовність до сімейного життя. Кон І. відзначає, що у хлопців взагалі часто буває розбіжність між високим коханням до певної дівчини і сексуальними потягами до жінок взагалі.

Менш проблемними взаємини статей стають у 17-18 років. Поведінка хлопців і дівчат стає більш впевненою і врівноваженою. У групових стосунках зникає антагонізм статей, розширюються контакти, товариська приязнь і дружні відносини між хлопцями і дівчатами, що ґрунтуються на міцній, взаємній емоційній прив'язаності і духовній близькості.

Рання юність – час виникнення і переживання першого кохання, яке відчутно впливає на емоційне життя старшокласника, становлення його особистості. Цю пору називають "періодом утворення пар", перших побачень, перших почуттєвих контактів і відповідного зближення.

Настає певна стабілізація, врівноваженість у стосунках молоді обох статей. Інтимні переживання наближаються за своєю формою до почуттів дорослих людей. У групових стосунках зникає антагонізм статей, розширюються контакти, товариська приязнь і дружні стосунки між хлопцями і дівчатами. Виникають та розвиваються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатія, приязнь, флірт, кокетування, залицяння, закоханість). Дівчата і хлопці вчаться звертати на себе увагу осіб протилежної статі, розуміти смаки й уподобання іншої сторони, пристосовуватися до них. Отже, у старшому шкільному віці створюється сприятливий ґрунт для формування міжстатевих стосунків молодих людей, які духовно збагачують їх та з'являється можливість набути коректну сексуальну освіту.

Проблема міжособистісних стосунків є предметом численних досліджень учених у галузі психології (Бех, Васянович, Горностай, Титаренко та ін.). У працях зазначених авторів надається загальне визначення цього феномена, висвітлюється його загальна психологічна характеристика, відображається своєрідність та пропонується класифікація міжособистісних стосунків, визначаються їх функції та структура.

Чимало наукових розвідок присвячені обґрунтуванню наявності взаємозв'язку між явищами міжособистісних стосунків та спілкування (Руденко, Мельничук, Нудель, Беркова, та ін.), що дає змогу аналізувати сутність досліджуваного явища крізь призму комунікативних процесів, які відбуваються між людьми і позначаються на якості їхніх стосунків. У зв'язку з цим викликають інтерес теоретичні висновки, зроблені Бехом, Спиця, Оріщенко, Савчин, Титаренко, та ін. про залежність процесу і результатів становлення міжособистісних стосунків від особливостей міжособистісного

спілкування, зокрема адекватності міжособистісної перцепції та виникнення атракції.

Відтак важливими для розуміння сутності міжособистісних стосунків є роботи, присвячені виявленню значення та ролі індивідуальних учасників спілкування у стосунках, які виникають у групах. Актуальними у контексті задекларованої проблеми є результати аналізу питання міжособистісних стосунків на віковому етапі юності, представлені у працях Павелків, Пінської, Хавули та ін. Та попри такий значний науковий доробок, залишається потреба у ширшому висвітленні зазначеного явища з позиції його детермінованості віковими особливостями психічного розвитку особистості на етапі юності.

Отже одним із суттєвих факторів впливу на якість та інтенсивність міжособистісних стосунків молоді є зростаюча потреба у пошуку супутників життя й однодумців. Водночас відбувається зміцнення їхніх зв'язків з референтною групою, зростає значення потреби у співпраці з іншими. Отже, слушно розмірковує в своїх дослідженнях Савчин, котрий вважає, що міжособистісне спілкування на етапі юності змінюється за змістом та загальною спрямованістю і стає однією з найбільш значущих сфер активності особистості, а міжособистісні стосунки, що характеризуються у цей період вибірковістю, інтимністю, перетворюються на соціальний полігон для самоствердження й самовираження юнок та юнаків.

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків в цей час має свої особливості та вимагає спеціалізованого підходу. Основні аспекти цієї роботи включають:

1. *Спеціалізована освіта*: особи, які проводять просвітницьку роботу в цій сфері, повинні мати належну освіту і знання щодо питань інтимних відносин, психології та сексуального здоров'я;
2. *Відкритий та безперервний діалог*: проводити відкриті та недискримінавальні бесіди, які сприяють розумінню та обговоренню тем інтимних стосунків;

3. *Гендерна рівність*: потрібно вказувати на важливість рівності статей та боротьби зі стереотипами стосовно інтимних відносин;
4. *Здоров'я та безпека*: надавати інформацію щодо безпеки та захисту від можливих ризиків;
5. *Психосоціальна підтримка*: необхідно забезпечувати молодь психологічною підтримкою та інструментами для розвитку самосвідомості у міжособистісних відносинах в усіх напрямках;
6. *Комунікація і конфліктні ситуації*: надавати актуальні засоби та методи для вирішення конфліктів та ефективної комунікації у партнерських відносинах осіб юнацького віку;
7. Також важливо адаптувати матеріали та підходи до вікових особливостей аудиторії.

Щодо того, хто повинен цим займатися, існують різні варіанти. Цю роботу можуть виконувати спеціалізовані освітні заклади, психологи, сексологи, медичні працівники, соціальні працівники та вчителі, які отримали спеціалізовану підготовку, а також батьки підлітків та юнаків. Також можуть бути задіяні неприбуткові організації та громадські ініціативи, спрямовані на підвищення свідомості молоді у сфері інтимних стосунків. Важливо, щоб фахівці, які займаються цією роботою, були компетентними і чітко розуміли особливості молоді та їх потреби.

В процесі надання сексуальної та соціальної освіти доцільно використати тренінги, вони дозволяють створити інтерактивне середовище, де молодь може вільно обговорювати теми, отримувати інформацію, розвивати навички і робити це в безпечній та підтримуючій атмосфері. Тренінг як метод навчання втілює принцип співпраці та розвиваючого навчання. Він забезпечує ефективне засвоєння знань, негайне відпрацювання навичок, формування важливих психологічних налаштувань. Даний метод подобається молоді, підвищує авторитет педагога чи соціального робітника, забезпечує фізичне та психологічне розслаблення, поліпшує психологічний клімат серед молоді. Тренінг базується на інтерактивних методах, які

дозволяють залучити до співпраці не лише активних учнів, а й тих, кого вважають слабкими або пасивними.

Також до найпоширеніших інтерактивних методів відносяться: колективне обговорення, аналіз ситуацій, мозковий штурм, рольові ігри, дебати та інше. Проведення занять у формі тренінгу потребує спеціальної підготовки педагогів, а також дотримання певних умов щодо організації простору, кількості учасників та структури тренінгу.

Можливість спілкування з психологом та відкритість батьків також грають важливу роль у процесі освоєння теми побудови інтимних стосунків під час юнацького періоду.

Можливість спілкування з психологом, це:

– Підтримка та консультації: психолог може надати молоді важливі знання та психологічну підтримку у питаннях, пов'язаних з інтимними стосунками, відносинами та статевим здоров'ям. Вони можуть відповідати на питання, які молодь може соромитися обговорювати з батьками або ровесниками, зберігаючи всі «соромні» запитання і таємниці;

– Розвиток навичок комунікації: психолог може навчити молодь, як відкрито та ефективно спілкуватися щодо інтимних питань і відносин, а також як вирішувати конфлікти та важливі питання в процесі їх виникнення, без шкоди для свого психологічного здоров'я.

Відкритість батьків як перших вчителів та наставників, може забезпечити юнакам такі необхідні в цей період життя моменти:

– Підтримку та довіру: відкритість батьків створює довіру в сім'ї, дозволяючи дітям відчувати зручність у спілкуванні про інтимні питання. Батьки можуть надавати психологічну підтримку та відповідати на питання дітей;

– Важливість прикладу: батьки, як перші вчителі, можуть служити прикладом у відносинах, показуючи, як будувати здорові та взаємо поважні стосунки та можуть надати коректні поради з питань вибору сексуального партнера та поведінки з ним/нею;

– Відкрите обговорення: саме найрідніші люди можуть сприяти відкритому обговоренню інтимних питань та відносин, розпочинаючи цей діалог в юнацькому віці та надаючи дітям можливість висловлювати свої думки та питання. Цей момент дуже важливий, адже надає підтримку та підвищує віру юнаків та юнок в самих себе, а освіченість в інтимному плані надає впевненості та підвищує самооцінку.

Саме ці моменти в цілому сприяють створенню здорового інтимного середовища для молоді, де вони можуть отримувати необхідну інформацію, підтримку та розуміння в питаннях інтимних стосунків і статевого здоров'я, не здаючись при цьому несвідомими або некоректними та не продукуючи в собі, якісь комплекси в сфері інтимних питань та їх реалізації.

Для підтвердження теоретичної основи ми спробували розробити власну методику **"Свідомі та Здорові Стосунки: Шлях до Інтимної Гідності"**:

Мета методики: забезпечити молоді цінні знання та навички для створення здорових, поважних та взаємопідтримуючих інтимних стосунків.

Етап 1: Вступ

1.1 Відкриття та Представлення

Вивчення інтимних стосунків є важливим аспектом людського життя та має різні аспекти в залежності від контексту, в якому воно розглядається.

Мета вивчення інтимних стосунків:

1. Розвиток особистості: вивчення інтимних стосунків сприяє розвитку особистості, допомагає людям краще розуміти себе, свої потреби, цінності та бажання;
2. Формування здорових відносин: дослідження взаємодій між людьми в інтимних стосунках може сприяти формуванню здорових та взаємовигідних відносин;
3. Психологічне та фізичне здоров'я: розуміння аспектів інтимних відносин сприяє збереженню психічного та фізичного здоров'я. Здорові

стосунки можуть позитивно впливати на емоційний стан та загальний стан організму;

4. Сімейне благополуччя: дослідження інтимних стосунків в контексті сім'ї сприяє формуванню міцних сімейних зв'язків та вихованню дітей в сприятливому середовищі;

5. Сприяння репродуктивному здоров'ю: розуміння аспектів інтимних стосунків є важливим для підтримки репродуктивного здоров'я та уникнення небажаних наслідків;

Важливість вивчення інтимних стосунків:

1. Сприяння емоційному інтелекту: Розуміння та ефективне керування емоціями у відносинах дозволяє людям будувати гармонійні та задовільні стосунки.

2. Профілактика насильства: Вивчення інтимних відносин може включати аспекти профілактики насильства та формування поважливого та безпечного середовища в парах.

3. Підвищення свідомості про сексуальність: Знання про аспекти сексуальності та задоволення в інтимних стосунках допомагає підвищити свідомість та забезпечити більш задовільне сексуальне життя.

4. Сприяння гендерній рівності: Дослідження інтимних стосунків може включати аналіз гендерних ролей та сприяти рівноправ'ю та рівності в парах.

5. Підвищення якості життя: Знання та навички, отримані в результаті вивчення інтимних стосунків, можуть сприяти підвищенню якості життя та задоволенню від взаємин.

Усі ці аспекти вказують на важливість вивчення інтимних стосунків для сталого розвитку та забезпечення задоволення від особистого та соціального життя.

1.2 Створення безпечного середовища

Створення безпечного середовища є ключовим аспектом для забезпечення фізичного та психологічного благополуччя індивіда чи

спільноти. Безпечне середовище може включати фізичну, соціальну та емоційну безпеку.

Етап 2: Фізичне та емоційне здоров'я

2.1 Освіта про фізичне здоров'я

Важливо провести розгляд аспектів фізичної безпеки, контрацепції та захисту від СНІДу та інших захворювань.

Загальною метою є створення здорового та безпечного середовища в інтимних відносинах, яке підтримує фізичне, емоційне та соціальне благополуччя всіх сторін.

2.2 Емоційне здоров'я та взаємодія

Доцільно провести розбір емоційних аспектів стосунків, вивчення вираження почуттів, слухання та висловлювання емоцій. Емоційні аспекти стосунків грають важливу роль у формуванні та утриманні здорових відносин. Вивчення вираження почуттів, слухання та висловлювання емоцій сприяє розумінню партнера, покращує комунікацію та сприяє підтримці емоційного благополуччя.

Етап 3: Розвиток комунікаційних навичок

3.1 Рольові ігри для ефективної комунікації

Використання практичних вправ для навчання чіткості та взаєморозуміння.

Використання практичних вправ може ефективно сприяти навчанню чіткості та взаєморозуміння щодо соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці.

Ми пропонуємо наступні варіанти:

1. Групове обговорення: "Що важливо для вас в сексуальних відносинах?"
 - Запропонуйте групі молодих людей обговорити та записати, які риси чи атрибути є для них важливими при виборі сексуального партнера.
 - Зверніть увагу на аспекти емоційної підтримки, взаємної поваги, відповідальності та інші фактори.

2. Рольові ігри: "Сценарії вибору партнера"

- Створіть сценарії, де учасники можуть відтворювати ситуації вибору сексуального партнера.
- Під час обговорення дозвольте їм аналізувати свої вибори, обговорюючи плюси та мінуси вибору того чи іншого партнера.

3. Творче завдання: "Створення ідеального сексуального партнера"

- Запропонуйте учасникам створити колаж, опис чи іншу творчу форму, яка відображатиме їх уявлення про ідеального сексуального партнера.
- Обговоріть, чому вони обрали саме такі характеристики та чи вони реалістичні.

4. Робота в парах: "Емпатія в партнерських відносинах"

- Попросіть юнаків та дівчат розділити свої очікування від партнера з партнером.
- Визначте, як вони можуть підтримувати один одного, розуміти та враховувати іншу точку зору.

5. Дискусія: "Вплив соціокультурного контексту на вибір партнера"

- Обговоріть із учасниками, як соціокультурний контекст може впливати на їхні вибори стосовно сексуальних партнерів.
- Розгляньте та порівняйте різні підходи та цінності, які формують їхні уявлення про ідеального партнера.

Такі практичні вправи спрямовані на активну участь та рефлексію, допомагаючи молоді краще розуміти та визначати свої власні цінності та уподобання у сфері інтимних відносин.

3.2 Активне слухання та висловлення почуттів

На цьому етапі акцентується увага на підкресленні важливості вміння слухати та висловлювати свої потреби.

Здатність слухати активно та емпатично дозволяє краще розуміти почуття, потреби та очікування іншої людини.

Етап 4: Сексуальна освіта та безпека

4.1 Безпечний секс та контрацепція

Надання інформації щодо безпечного сексу та різних методів контрацепції.

4.2 Профілактика СНІДу та інших захворювань

Огляд ризиків та заходів профілактики венеричних захворювань.

Етап 5: Стимулювання інтересу до самоосвіти

5.1 Ресурси для самостійного вивчення

Представлення онлайн-ресурсів, книг та інших джерел для додаткового вивчення.

Для самостійного вивчення теми емоційних аспектів стосунків, вивчення вираження почуттів, слухання та висловлювання емоцій, а також соціально-психологічних чинників вибору сексуального партнера у юнацькому віці, може бути корисно використовувати різноманітні ресурси. Ми підготували список корисних ресурсів.

Онлайн-ресурси:

1. **Psychology Today - Relationships Section:**

- Секція "Відносини" на Psychology Today містить багато статей і матеріалів про емоційні аспекти взаємин.

2. **Greater Good Science Center - University of California, Berkeley:**

- Greater Good in Action пропонує вправи і ресурси для розвитку емоційного інтелекту та взаєморозуміння.

3. **TED Talks:**

- TED Talks on Relationships - інспіруючі та навчальні виступи від експертів у галузі відносин та емоцій.

Такі ресурси допоможуть розширити розуміння емоційних аспектів стосунків та вивчити техніки комунікації, що сприяють збереженню здорових та взаєморозуміючих відносин.

5.2 Важливість постійного розвитку

Заохочення до постійного вдосконалення та вивчення нового. Постійне вдосконалення та вивчення нового є ключовими елементами особистого і

професійного розвитку. Такий підхід сприяє саморозвитку, зміцнює навички та дозволяє краще адаптуватися до змін в оточенні.

Етап 6: Підтримка самоповаги та гідності

6.1 Важливість самоповаги в стосунках

Самоповага є ключовим аспектом психологічного благополуччя та впливає на різні аспекти життя, включаючи інтимні стосунки. Самоповага визначається тим, як людина сприймає та оцінює себе. В інтимних стосунках вона відіграє важливу роль, впливаючи на емоційний комфорт, взаємодію та якість відносин. Розглянемо, яку роль відіграє самоповага в інтимних стосунках:

1. **Прийняття себе:** адже висока самоповага дозволяє людині приймати себе таким, який вона є, з усіма своїми перевагами і недоліками. Це сприяє створенню відносин на основі відкритості та природності.

2. **Емоційний комфорт:** люди з високим рівнем самоповаги зазвичай відчують більший емоційний комфорт у стосунках. Вони менше схильні до заздрощів, непевності та внутрішніх конфліктів.

3. **Здатність встановлювати границі:** самоповага є основою для встановлення здорових границь. Люди з високим рівнем самоповаги легше визначають свої потреби та вимоги в інтимних відносинах.

4. **Сприйняття партнера:** коли людина поважає та цінує себе, вона також здатна бачити та поважати іншого. Це сприяє взаємоповазі в інтимних відносинах.

5. **Конструктивне вирішення конфліктів:** люди із сильною самоповагою зазвичай мають більше навичок у вирішенні конфліктів. Вони менше схильні до агресії та більше відкриті до діалогу.

6. **Сексуальна задоволеність:** здорова самоповага впливає на сексуальну задоволеність. Вона дозволяє людині відчувати себе комфортно власним тілом і своєю сексуальністю.

7. Пошук здорових відносин: люди із сильною самоповагою зазвичай здатні обирати та утримувати здорові та взаємовигідні відносини, уникаючи токсичних або шкідливих відносин.

8. Розвиток особистості: висока самоповага підтримує особистісний розвиток та самореалізацію, що в свою чергу впливає на інтимне щастя та задоволення.

Збереження та зміцнення самоповаги важливо як для особистого щастя, так і для успішних інтимних стосунків. Розвиток цієї якості відбивається на всіх аспектах життя, створюючи підґрунтя для гармонійних та здорових стосунків.

6.2 Право на визначення власних меж

Виділення права встановлювати особисті межі та виражати власні потреби є важливим елементом самовизначення та самоповаги в індивідуальних та міжособистісних відносинах. Це означає, що кожна особа має право визначати, які границі вона готова встановлювати в різних ситуаціях, і вільна виражати свої потреби чітко та відкрито. Цей процес сприяє створенню здорових відносин, де кожна сторона поважає та розуміє іншу, а взаємне визначення меж сприяє підтримці комфортного та взаємовигідного союзу.

Етап 7: Робота з соціальними стереотипами

7.1 Вплив соціальних стереотипів на стосунки

Соціальні стереотипи, або усталені уявлення про групи людей, можуть значно впливати на інтимні стосунки, формуючи очікування та взаємодію між партнерами. Ці стереотипи можуть виникати на основі гендеру, віку, етнічної приналежності та інших чинників. Важливо розуміти, що вплив стереотипів на стосунки може мати як позитивні, так і негативні аспекти.

По-перше, соціальні стереотипи можуть обмежувати індивідів у їхніх можливостях вибору партнера чи визначенні ролей у відносинах. Гендерні стереотипи, наприклад, можуть приводити до очікувань щодо того, як

повинні вести себе чоловіки та жінки в інтимних стосунках, що може обмежувати індивідуальний вибір та вираження.

По-друге, стереотипи можуть створювати нереальні або несправедливі очікування, що може призвести до конфліктів у відносинах. Наприклад, очікування, що певні групи осіб повинні відповідати певним ролям, може призвести до невідповідності між очікуваннями та реальною поведінкою.

З іншого боку, стереотипи можуть також слугувати джерелом спільного розуміння та стабільності в стосунках. Якщо партнери ділять схожі соціокультурні стереотипи, це може сприяти спільному розумінню та зручності відносин.

Важливо визнавати вплив соціальних стереотипів та ставитися до них критично, дозволяючи індивідам вільно вибирати свої ролі та визначати характер своїх інтимних відносин. Свідоме врахування та обговорення стереотипів може сприяти створенню більш відкритих, рівноправних та задовільних стосунків.

7.2 Гендерно-чутливий підхід

Гендерно-чутливий підхід в навчанні передбачає врахування гендерних аспектів та різниці між статями, сприяючи створенню рівних можливостей та врахуванню потреб індивідів незалежно від їхньої гендерної ідентичності.

Даний підхід сприяє створенню відкритого, рівного та взаємопідтримуючого освітнього середовища, де кожен студент може максимально реалізувати свій потенціал, незалежно від його гендерної належності.

Етап 8: Практичні вправи та кейси

8.1 Сценарії та реальні ситуації

Використання кейсів для вирішення практичних ситуацій.

Наприклад:

Кейс 1: Гендерні ролі та комунікація в парі

Ситуація: Анна та Макс вирішили обговорити питання поділу обов'язків вдома. Анна вважає, що вони повинні ділити обов'язки рівно, а

Макс, за гендерними стереотипами, вважає, що деякі справи є "жіночими" або "чоловічими". Як вони можуть вирішити цю ситуацію та досягти взаєморозуміння?

Кейс 2: Конфлікт через різницю в гендерних очікуваннях

Ситуація: Ольга та Петро партнери в інтимних відносинах. Однак у них виникає конфлікт через різницю в гендерних очікуваннях щодо ініціативи в сексуальних відносинах. Як вони можуть знайти компроміс та забезпечити взаємне задоволення?

Кейс 3: Сексуальна згода та границі в інтимних стосунках

Ситуація: Марія та Олег перебувають в інтимних стосунках. Однак вони не завжди визначають і висловлюють свої границі та згоду. Як їм вирішити цю ситуацію та створити взаєморозуміння щодо важливості визначення границь?

Кейс 4: Вплив гендерних стереотипів на вибір сексуального партнера

Ситуація: Михайло має труднощі в обиранні сексуального партнера через гендерні стереотипи та соціальний тиск. Як він може перебороти ці обмеження та знайти партнера, який відповідає його індивідуальним потребам і цінностям?

Кейс 5: Комунікація та конфлікт в інтимних відносинах

Ситуація: Ірина та Денис відчують непорозуміння через неефективну комунікацію в інтимних відносинах. Як вони можуть поліпшити свою взаємодію та вирішити конфлікти через відкритий діалог і висловлення своїх почуттів?

Кожен з цих кейсів створений для того, щоб стимулювати розуміння гендерних аспектів в інтимних стосунках та сприяти розвитку навичок ефективної комунікації та вирішення конфліктів в цьому контексті. Учасники можуть розглядати різні сценарії, висловлювати свої думки та шукати конструктивні шляхи вирішення ситуацій.

8.2 Вивчення здорових сценаріїв взаємодії

Вивчення здорових сценаріїв взаємодії в інтимних стосунках є важливим аспектом розвитку психологічного благополуччя та створення стабільних відносин. Аналіз інтимних стосунків, заснованих на повазі, взаєморозумінні та гідності, спрямований на визначення ключових елементів успішної взаємодії, таких як взаємна повага, відкрита комунікація та розуміння границь. Цей процес сприяє формуванню здорових паттернів поведінки, сприяє емоційній стійкості та гармонійному розвитку відносин між партнерами.

Етап 9: Оцінка та надання підтримки

9.1 Зворотний зв'язок та питання

Надання можливості для обговорення, задавання питань та висловлення власних вражень.

9.2 Ресурси для подальшої підтримки

Надання контактів та ресурсів для отримання професійної консультації.

Така загальна методика, на нашу думку, повинна підкреслювати важливість розуміння, поваги та згоди в інтимних стосунках, сприяючи створенню здорового та освіченого покоління.

3.2 Рекомендації сучасній молоді щодо вибору сексуального партнера в юнацькому віці

У юнацькому віці молодь стикається з численними викликами та виборами, серед яких особливо важливим є вибір сексуального партнера. Цей період життя є часом важливих освітніх та особистісних відкриттів, а отже, вимагає свідомого та відповідального підходу до сексуальних відносин. У контексті цієї теми, розглянемо рекомендації для сучасної молоді щодо вибору сексуального партнера, які сприятимуть формуванню здорових, поважних та взаєморозуміючих стосунків.

Цей період життя є не лише часом емоційних змін, а й можливістю набути важливі знання та навички для збалансованого та задовільного життя.

Вибір сексуального партнера належить до сфери особистих рішень, і правильний підхід до цього питання може суттєво вплинути на психологічне та емоційне благополуччя.

Для сучасної молоді, особливо в юнацькому віці, вибір сексуального партнера є важливою та складною соціально-психологічною задачею, яка має важливий вплив на їхнє фізичне та емоційне здоров'я. З урахуванням сучасних досліджень і наукових підходів, було розроблено певні рекомендації:

1. *Самопізнання і самосвідомість*: важливо проводити власне дослідження та аналіз своєї сексуальної ідентичності, бажань та цінностей. Розуміння власного "я" сприяє більш обізнаним та відповідальним виборам партнера;

2. *Сексуальна освіта і свідомість*: молодим людям слід отримати належну освіту щодо сексуального здоров'я, методів контрацепції та запобігання статевим захворюванням. Інформованість допомагає уникнути непланованих наслідків та зберегти здоров'я;

3. *Збереження фізичного та емоційного здоров'я*: наголошуйте на важливості захисту від статевих захворювань та непланованих вагітностей. Використовуйте методи контрацепції та регулярно проходите медичні огляди;

4. *Розуміння емоційного зв'язку*: особисті відчуття, емоції та психологічний комфорт грають важливу роль у сексуальних відносинах. Потрібно постійно підтримувати емоційний зв'язок з потенційним або наявним партнером;

5. *Спілкування та взаєморозуміння*: здатність вільно спілкуватися та виразити свої бажання та обмеження допомагає створити здорові та гідні стосунки;

6. *Здорові відносини та згода*: необхідно завжди пам'ятати, що секс повинен базуватися на вільній і взаємній згоді обох партнерів. Потрібно

постійно мати на увазі та не забувати про важливість здорових та безпечних відносин;

7. Підтримка та консультація: необхідно створювати для юнаків та юнок комфортні умови, задля забезпечення можливості звернутися до фахівців або психологів з метою отримання порад та консультацій щодо вибору партнера та сексуальних відносин. Періодичний огляд у лікаря, особливо після початку статевого життя, корисний та є необхідним для підтримання здоров'я у юнацькому віці.

Вибір сексуального партнера – це особливий етап в житті, що вимагає відповідальності, самосвідомості та поваги до власних потреб і меж. Здорові, поважні та взаєморозуміючі інтимні стосунки є важливою складовою емоційного та психологічного благополуччя у юнацькому віці. Сучасна молодь може взяти до уваги рекомендації, щоб усвідомлено підходити до цього важливого вибору.

Повага до себе та партнера, відкрита комунікація, здоров'я та взаєморозуміння стають фундаментальними принципами для здорових та гармонійних інтимних відносин. Усвідомлення власних цінностей і бажань, а також пошук рівноцінного партнера, допомагає сформувати стосунки, які відповідають індивідуальним потребам та сприяють особистісному розвитку. Потрібно пам'ятати, що право на власний вибір є ключовим елементом будь-якого здорового та гідного відношення.

Таким чином, дані рекомендації базуються на сучасних дослідженнях і наукових підходах до сексуальності та відносин і спрямовані на підтримку здорових та свідомих рішень щодо вибору сексуального партнера.

Висновок до розділу 3

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків є складним і багатогранним завданням. Вона повинна бути спрямована на формування у молоді позитивного ставлення до сексу,

розвиток їхніх комунікативних навичок і надання їм точної і актуальної інформації про ризики ранніх сексуальних відносин.

Така робота повинна проводитися комплексно і включати різні форми і методи. Важливо, щоб просвітницька робота була доступною, прийнятною і недискримінаційною.

У процесі старшої шкільної освіти, особливо від 17-го до 18-го року життя, взаємини між хлопцями і дівчатами стають менш проблемними та більш врівноваженими. Групові стосунки відзначаються відсутністю антагонізму за статтю та розширенням контактів. Молодь формує товариську приязнь і дружні відносини, базуючись на міцній емоційній прив'язаності і духовній близькості.

Також, важливим етапом в їхньому розвитку є період ранньої юності, коли старшокласники переживають перше кохання і формують свою особистість через перші емоційні зв'язки та інтимні переживання. У цей час створюється сприятливий ґрунт для розвитку міжстатевих стосунків, що допомагають молодим людям зростати і духовно збагачуватися.

У рекомендаціях, насамперед, звертається увага на забезпечення психологічної та фізичної безпеки себе та партнера під час сексуальних відносин. Важливо відзначити, що безпека та взаємне погодження є основними принципами у будь-яких сексуальних відносинах, особливо в юнацькому віці.

Отже вибір сексуального партнера у юнацькому віці є складним процесом, який залежить від багатьох факторів, як індивідуальних, так і соціальних.

До індивідуальних факторів належать:

- Фізична привабливість партнера;
- Спільні інтереси і цінності;
- Сексуальна сумісність;
- Психологічна близькість.

До соціальних факторів належать:

- Сімейне виховання;
- Шкільна сексуальна освіта;
- Культурні норми і традиції.

Дослідження показують, що молоді люди, які мають позитивне ставлення до сексу, більш схильні до вибору партнера, з яким у них є спільні інтереси і цінності. Вони також більш схильні до побудови здорових і гармонійних стосунків.

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків є особливо важливою. Вона повинна бути спрямована на такі завдання:

- Посилення сексуальної освіти;
- Формування позитивного ставлення до сексу;
- Розвиток комунікативних навичок;
- Профілактика небажаних наслідків сексуальних відносин.

Просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків повинна відповідати таким принципам:

- Доступність;
- Прийнятність;
- Недискримінація.

Форми просвітницької роботи з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків можуть бути різними:

- Заняття в школах і позашкільних закладах;
- Бесіди з батьками і вчителями;
- Інформація в ЗМІ і Інтернеті;
- Програми сексуальної освіти в громаді.

Важливо, щоб просвітницька робота з особами юнацького віку щодо побудови інтимних стосунків була комплексною і включала різні форми і методи. Це допоможе забезпечити ефективність просвітницької роботи і сприяти здоровому сексуальному розвитку молоді.

Рекомендації сучасній молоді щодо вибору сексуального партнера у юнацькому віці:

- Не потрібно поспішати;
- Обирайте партнера, з яким у вас є спільні інтереси і цінності;
- Обговорюйте з партнером свої сексуальні потреби і бажання;
- Обов'язково важливо пам'ятати про відповідальність за власне здоров'я

і здоров'я партнера. Використання захисту від СНІДу та інших захворювань статевого шляху є необхідним кроком для збереження здоров'я.

Крім того, рекомендації стосуються відкритої та чесної комунікації між партнерами, а також поваги до власних меж партнера. Важливо розуміти і вислуховувати один одного, щоб створити взаєморозуміння та комфорт у сексуальних відносинах.

Загалом, рекомендації спрямовані на те, щоб молодь у юнацькому віці була інформованою, відповідальною та обережною у виборі сексуальних партнерів та під час сексуальних відносин, забезпечуючи при цьому свою та безпеку партнера, а також забезпечувати й підтримувати психологічний комфорт у відносинах. Не боятись ставити запитання та розширювати свою досвідченість в питаннях сексуального розвитку та взаємодії з обраним партнером, а також звертатися за консультацією під час вибору та побудови взаємовідносин з цим партнером.

ВИСНОВКИ

1. У роботі був проведений теоретичний аналіз проблеми вибору сексуального партнера в юнацькому віці, на основі даного отриманих відомостей встановлено, що юнацький вік – це період становлення особистості, коли відбувається формування цінностей, установок, а також статево-рольової ідентичності. У цей час молода людина починає цікавитися протилежною статтю, виникає потреба в інтимних стосунках. У цей час відбувається становлення особистості, формування цінностей, уявлень про світ і себе. Це також завершальний етап формування особистості. За віковою періодизацією юнацький вік поділяють на дві частини: рання юність (14,5-15 – 17 років) та старший юнацький вік (18–25 років). У більшості випадків саме періодизація раннього юнацького віку найбільш вагома в процесі формування соціально – психологічних чинників у процесі вибору партнера з точки зору сексуального бажання. У цей період молода людина активно вивчає свою статево ідентичність, виражає інтерес до інших осіб протилежної статі і починає розвивати свої сексуальні прагнення та бажання.

2. У юнацькому віці вибір сексуального партнера є суттєвим аспектом, і цей вибір сильно залежить від різних соціально-психологічних факторів. Це обумовлено тим, що в цей період формується ідентичність, розвиваються міжособистісні стосунки і набувається досвід у особистому та соціальному житті. При дослідженні саме цієї проблеми важливо розглядати індивідуальні та загально-соціальні аспекти вибору сексуального партнера серед молоді, оскільки на їхні рішення впливають різні фактори, такі як сімейне виховання, взаємодія з однолітками, вплив мас-медіа та соціокультурні стереотипи.

Зважаючи на різноманітність цих соціально-психологічних чинників, важливо розглядати вибір сексуального партнера у юнацтві як складну міждисциплінарну проблему, яка відкриває важливі аспекти формування особистості та її взаємодії зі світом. Такий аналіз може допомогти краще

розуміти процеси, що відбуваються на цьому етапі життя, і сприяти розробці програм і ініціатив, спрямованих на підтримку здорових та свідомих відносин серед молоді.

Аналіз літературних джерел виявив відсутність повноцінної методики для оцінки проблеми вибору сексуального партнера у юнацькому віці і впливу соціально-психологічних факторів на цей вибір. Тому важливим є поглиблене дослідження сутності та структури цієї проблеми, що послужило основою для обраної теми дослідження: «Соціально-психологічні чинники вибору сексуального партнера у юнацькому віці».

У результаті теоретичного дослідження було впорядковано понятійну базу та термінологію понять соціально-психологічних чинників у процесі вибору сексуального партнера. Встановлено, що сексуальний розвиток охоплює різні аспекти, такі як психологія, соціокультурний контекст, соціальний тиск і багато інших. І саме тому важливо знати, що цей процес є індивідуальним, і кожна особа має свої унікальні досвід і погляди на сексуальні відносини, отже для кожного потрібен особливий підхід.

3. Одним із основних завдань дослідження сексуальних взаємин у світі виступає правильне сприйняття даної теми суспільством шляхом аналізу та узагальнення фактів, складених у чітку картинку. Сексуальна самосвідомість включає в себе різні компоненти, такі як сексуальна ідентифікація, сексуальні емоційно-оцінні переживання і сексуальна активність. Генезис цієї самосвідомості у молоді визначається рядом змін, які відбуваються зі зростанням віку, включаючи розвиток емоційної стійкості, глибше розуміння себе та зростання відповідальності.

У ході дослідження, в даній роботі, було використано різні методи, такі як анкетування, бесіди, спостереження та тестування, за допомогою яких було отримано первинну інформацію. Для оцінки різних аспектів сексуальності і взаємин між людьми, було використано інструменти, такі як «Шкала любові і симпатії» і «Багатовимірний опитувальник сексуальності». Також було проведено анонімне опитування на тему "Статевого виховання".

Додатково, надали можливість учасникам досліджень прийняти участь у консультаціях, груповій психотерапії та соціально-психологічному тренінгу за їхнім бажанням.

На практиці перевірено дієвість та ефективність оцінки впливу соціально-психологічних чинників на вибір сексуального партнера у юнацькому віці. Дослідження проведені в даній роботі показали, що молодь у віці від 15 до 20 років виявляє високий рівень емоційної відданості та симпатії до своїх партнерів, але індивідуальні різниці виявляються у способі вираження цих почуттів. Вікова характеристика має вплив на більший рівень емоційності у виявленні почуттів. Дослідження також підкреслює значення розвитку емоційної інтелігенції серед молоді. Індивіди, які можуть краще керувати своїми емоціями і розуміють свої потреби та бажання у сексуальних відносинах, мають більше можливостей для створення задовільних і здорових сексуальних відносин.

Крім того, дане дослідження відзначило значущість впливу соціально-психологічних чинників на процес вибору сексуального партнера та на сам початок сексуального життя загалом.

4. З урахуванням сучасних досліджень і наукових підходів, було розроблено певні рекомендації сучасній молоді:

1) *Самопізнання і самосвідомість*: важливо проводити власне дослідження та аналіз своєї сексуальної ідентичності, бажань та цінностей. Розуміння власного "я" сприяє більш обізнаним та відповідальним виборам партнера;

2) *Сексуальна освіта і свідомість*: молодим людям слід отримати належну освіту щодо сексуального здоров'я, методів контрацепції та запобігання статевим захворюванням. Інформованість допомагає уникнути непланованих наслідків та зберегти здоров'я;

3) *Збереження фізичного та емоційного здоров'я*: наголошуйте на важливості захисту від статевих захворювань та непланованих вагітностей.

Використовуйте методи контрацепції та регулярно проходите медичні огляди;

4) *Розуміння емоційного зв'язку*: особисті відчуття, емоції та психологічний комфорт грають важливу роль у сексуальних відносинах. Потрібно постійно підтримувати емоційний зв'язок з потенційним або наявним партнером;

5) *Спілкування та взаєморозуміння*: здатність вільно спілкуватися та виразити свої бажання та обмеження допомагає створити здорові та згідні стосунки;

6) *Здорові відносини та згода*: необхідно завжди пам'ятати, що секс повинен базуватися на вільній і взаємній згоді обох партнерів. Потрібно постійно мати на увазі та не забувати про важливість здорових та безпечних відносин;

7) *Підтримка та консультація*: необхідно створювати для юнаків та юнок комфортні умови, задля забезпечення можливості звернутися до фахівців або психологів з метою отримання порад та консультацій щодо вибору партнера та сексуальних відносин. Періодичний огляд у лікаря, особливо після початку статевого життя, корисний та є необхідним для підтримання здоров'я в юнацькому віці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева В.І. Підготовка дітей до сімейного життя. Управління школою. 2004. № 32. Листопад. Внесок.
2. Бабюк І.О., Бенюх Н.Є., Авраменко А.І. Статеве виховання дітей і підлітків-інвалідів: навч.-метод. пос., Донецьк: ДОЦСС, 1998. С. 30.
3. Баркова, Д. Ю., & Нудель, В. О. (2013). Особливості прояву емоційної сфери особистості у формуванні міжособистісних стосунків у юнацькому віці. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія», 19, 32-29.
4. Балакірєва О. Громадська думка про статево-рольові стереотипи в гендерному світогляді Гендерний аналіз українського суспільства. К.:ПРООН,1999.
5. Бойко Я.В. Психологічні особливості симпатії у старшокласників Я.В. Бойко. Вісник психології і соціальної педагогіки [Електронний ресурс] : Зб. наук. праць. Випуск 3. К., 2010. Режим доступу до збірника : www.psyh.kiev.ua
6. Власова О.І. Педагогічна психологія. К.: Либідь, 2005.
7. Вовканич М. Проблеми розвитку сексуальної самосвідомості підлітків у сучасному суспільстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2013 Вип.27.
8. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: навч. посіб. Т.В. Говорун, В.П. Кравець, О.М. Кікінежді, О.Б. Кізь. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2004.
9. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сулова; оновл. вид. К.: «Вістка», 2021.
10. Говорун Т.В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук: 19.00.07. К.,

2002.

URL:

<http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7898/1/Govorun.pdf>

(Дата звернення 05.09.2023)

11. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999.
12. Гриньова О.М. Теоретичні аспекти вивчення кохання особистості на етапах дорослішання. Молодий вчений. 2019. Вип. 12 (39).
13. Гусейнова Н.О. Психологічна обумовленість вибору майбутнього партнера по шлюбу URL: <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/267> (Дата звернення 05.09.2023)
14. Діденко С.В. Психологія сексуальності: підр. К.: Академвидав, 2009.
15. Діденко С. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків: Навчальний посібник. К.: Арістей, 2003.
16. Дідковська Л.І., 2014. Психологічні особливості ставлення до сексу осіб ранньої дорослості. Психологічні науки, 2.12.
17. Зайцева З.Г. Дослідження підготовленості молоді до сімейного життя Цикл "Молода сім'я". Випуск 4. Підготовка молоді до сімейного життя. К.: УДЦССМ, 1999.
18. Кашпур Ю.М. Програма соціально-психологічних заходів для вчителів та батьків по оптимізації розвитку сексуальної самосвідомості особистості в період дорослішання Ю.М.Кашпур. Вектори психології 2010: Матеріали міжнародної молодіжної науково-практичної конференції (12-13 квітня 2010 р., м. Харків, Україна). – Харків: ООО «Ріф», 2010.
19. Кашпур Ю.М. Психодіагностичний інструментарій для вивчення уявлень про власну сексуальну активність особистості підліткового та юнацького віку Ю.М.Кашпур Актуальні проблеми практичної психології. Збірник наукових праць. Частина 1. Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2009 р.

20. Кашпур Ю.М. Історіогенез вивчення проблеми сексуальності особистості Ю.М. Кашпур Науковий часопис імені М.П. Драгоманова. Серія №12 Психологічні науки: Зб. Наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. №23 (47).
21. Кашпур Ю.М. Теоретичні аспекти статево-рольової ідентифікації особистості в період дорослішання Ю.М. Кашпур. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. Пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України За ред. С.Д. Максименка. Т. VIII, вип.2. К., 2006.
22. Кізь О. Б. Проблеми становлення особистості в умовах гендерної депривації. Вісник Національного університету оборони України : збірник наукових праць. Київ : НУОУ, 2021. Вип. 3 (61).
23. Корчакова, Н. В. (2020). Розвиток про соціальності підлітків у контексті формування внутрішньої структури групи. Психологія: реальність і перспективи, 14.
24. Кравець В. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. К.: Київська правда, 2000.
25. Кравець В.П., Кравець С.В., 2022. Проблеми сексуальної соціалізації учнівської молоді України в світлі «Стандартів сексуальної освіти в Європі». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка, 1(2). <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.21>
26. Кравець В. П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості: Монографія. Тернопіль: ТНПУ, 2008.
27. Кравець В.П., Кравець С.В. Проблеми сексуальної педагогіки в працях класиків вітчизняної педагогічної науки, DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.6>, 2020 р., № 71, Т. 1.
28. Крайлюк А.І. Типологія співвідношення батьківських настанов та особливостей вибору шлюбного партнера в жінок і чоловіків. Науковий

- вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2016. Вип. 1(1).
29. Мельничук, М. (2021). Вплив стосунків юнаків із батьками на становлення їх самооцінки. Молодий вчений, 6(94).
 30. Медіна Т. Батьківська сім'я як осередок підготовки до подружнього життя Т. Медіна Релігія та соціум. 2011, №2.
 31. Мушкевич М.І., Федоренко Р.П., Дучимінська Т.І., Магдисюк Л.І. Психологія молоді сім'ї., Луцьк Вежа-Друк, 2018.
 32. Онупченко О., 2017. Релігійно-моральний підхід у статевому вихованні дітей та підлітків (початок ХХ століття).
 33. Опитування «Статеве виховання»
<https://docs.google.com/forms/d/14wjsN21dI0B7VmrG8ms122v1G67jrnsIcPKzhSA0sBA/edit?hl=ru> (створено 06.09.2023)
 34. Освіта.ua. Статеве виховання школярів: особливості, специфіка, поради. [Електронний ресурс:
<http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13860/>], доступ вільний, 2018.
 35. Отчич С.В. Психологія любові та диференціація понять «кохання» та «закоханість». Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Серія «Психологопедагогічні науки». 2018. № 2.
 36. Отчич С.В. Гендерні аспекти переконань щодо кохання. Psychological journal. 2016. Vol. 5. Issue 7.
 37. Петрунько О.В. Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків. К.: ДЦССМ, 2004. С. 80.
 38. Пилипенко С., Пилипенко В. Проблеми статевого виховання підлітків у сучасному закладі освіти. Витоки педагогічної майстерності. Вип. 22. 2018.
 39. Помиткіна Л.В. Вікові особливості прийняття стратегічних життєвих рішень у пізній юності Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наук. пр. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. № 45 (69).

40. Портницька Н.Ф., Хомутовська О.В. Образ інтимного партнера у свідомості юнаків: ціннісні аспекти. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
41. Посилання на гугл форму: <https://docs.google.com/forms/d/1ZtlVWgRxLnZ7DbDcll7syr9ehcggjpgQJNPm8s82X1E/edit?hl=ru> (створено 03.09.2023)
42. Посилання на тестування: https://www.eztests.xyz/tests/personality_msaq/ (створено 04.09.2023)
43. Потапчук Є.М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером : довідник сімейного психолога. Хмельницький : Видавництво «PolyLux design & print», 2020. 36 с.
44. Психологічне консультування та психотерапія: зміст, прийоми, технології [Текст] : навч. посіб. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Коширець В. В. Луцьк, Вежа-Друк, 2018.
45. Психологічне консультування та психотерапія : зміст, прийоми, технології [Текст] : навч. посіб. Раїса Петрівна Федоренко, Мирослава Іванівна Мушкевич, Віктор Васильович Коширець. – Вид. 2-ге, перероб., доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2020.
46. Психологія сім'ї : навч. посіб. Раїса Петрівна Федоренко. Луцьк : Вежа-Друк, 2015.
47. Репродуктивне здоров'я та відповідальна поведінка учнівської молоді: посібник тренера [уклад. Т. Слободян, М. Гончарова]. Київ: Благодійний фонд «Здоров'я жінки і планування сім'ї, 2018.
48. Сексологія і сексопатологія: підручник Б.М. Ворнік, Є.В. Кришталь. 2-е видання. – 2023.
49. Сингаївська І.В., Федорець С.Б. Підлітковий вік як один із критичних періодів психосексуального розвитку людини. Вчені записки Університету «КРОК», 2022. №4 (68).

50. Сингаївська І. В., Іванова О. В. Коучинговий підхід як інструмент для встановлення довірливих стосунків між батьками і підлітками. Вчені записки Університету «КРОК», 2023. № 2 (70).
51. Січка В. І. Особливості розвитку образу світу у підлітків з різним соціальним статусом INNOVATIVE SOLUTIONS IN MODERN SCIENCE № 8(8), 2016.
52. Столярчук О.А. Вплив сім'ї на формування самооцінки дитини Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 13 грудня 2012 року). К.: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2012.
53. Столярчук О.А. Родинні настанови студентської молоді International scientific professional periodical journal «The unity of science». 2015. (V. 2).
54. Татенко В.О. Психологія інтимного життя : монографія. НАПН України Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград, 2013.
55. Тюріна В.В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2014. Вип. 15.
56. Федорець С.Б., Вплив порнографії на психосексуальний розвиток підлітків. Вчені записки Університету «КРОК», 2023. №1 (69).
57. Федоренко Р. П. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Р. П. Федоренко, К. І. Шкарлатюк. – Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2012.
58. Федоренко Р. П., Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. «Психологічні особливості формування готовності до сімейних взаємин у молоді», XXV International scientific and practical conference “Implementation of modern science and practice”: Varna, Bulgaria, May 11–14, 2021.
59. Фройд З. Три нариси з теорії сексуальності Психологія і суспільство. 2008. N 4.

60. Хавула Р.М. Психологічні чинники вибору шлюбного партнера в юнацькому віці. Проблеми гуманітарних наук. Серія «Психологія». 2012. Вип. 29.
61. Хаффнер Д. Від перших побачень до дорослого життя. Що повинні знати батьки про сексуальний розвиток своїх підлітків. Київ: Центр учбової літератури, 2021.
62. Чинники вибору шлюбного партнера у юнацькому віці. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2019. Випуск 5 Столярчук Олеся, Вождай Анна, Дружиніна Альона.
63. Bergeron S., Pâquet M., Steben M., Rosen, N. (2021). Perceived partner responsiveness is associated with sexual well-being in couples with genitopelvic pain. *Journal of Family Psychology*, No Pagination Specified. <https://doi.org/10.1037/fam0000829> (Дата звернення 05.09.2023)
64. David M. Buss, «The Strategies of Human Mating» in *American Scientist*, May/June. 1994, p. 247
65. Dewitte, M., 2012. Different perspectives on the sex-attachment link: Towards an emotion-motivational account. *Journal of Sex Research*, 49(2–3), 105–124
66. DeLamater J., Collett J. *Social Psychology*. 9th ed. New York, 2018.
67. Fernández del Río, E., Ramos-Villagrasa, P. J., Castro, Á., & Barrada, J. R., 2019. Sociosexuality and Bright and Dark Personality: The Prediction of Behavior, Attitude, and Desire to Engage in Casual Sex. *International Journal, 2019 of Environmental Research and Public Health*, 16 (15).
68. Gewirtz-Meydan, A., & Finzi-Dottan, R., 2017. Sexual Satisfaction Among Couples: The Role of Attachment Orientation and Sexual Motives. *The Journal of Sex Research*, 55(2).
69. Hatfield, E., Luckhurst, C. & Rapson, R.L. Sexual Motives: Cultural, Evolutionary, and Social Psychological Perspectives. *Sexuality & Culture* 14, 173–190 (2010). <https://doi.org/10.1007/s12119-010-9072-z> (Дата звернення 05.09.2023)

70. Hanneke de Graaf. Youth's Socio-Sexual Competences With Romantic and Casual Sexual Partners. April 2020. *The Journal of Sex Research* 57(1):1-14 DOI:10.1080/00224499.2020.1743226 (Дата звернення 05.09.2023)
71. Hejazi E, Rezadoost Z. (2012). Influence of Gender & Gender Roles on Friendship Patterns. *Women and Society Quarterly*, 57–78. 2018.
72. Holt, L. L., Chung, Y. B., Janssen, E., & Peterson, Z. D. 2020. Female Sexual Satisfaction and Sexual Identity. *The Journal of Sex Research*.
73. Hupalovska, V. (2021). QUESTIONNAIRE OF PSYCHODIAGNOSTICS "SUBJECTIV SEXUAL WELL-BEENG": DEVELOPMENT AND VALIDATION. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 7 (8), 16 - 39. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.8.2> [in Ukrainian] (Дата звернення 05.09.2023)
74. Hupalovska V. A. (2020). Psihologichne ta seksualne blagopoluchchya [Psychological and sexual well-being]. *Tezy zvitnoyi naukovoyi konferentsiyi filosofskogo fakultetu. Lviv.*
75. Hupalovska V. A. (2021). Empirychni kryteriyi adaptyvnykh seksual'nykh stsenariyiv u ranniy doroslosti [Empirical criteria for adaptive sexual scenarios in early adulthood]. *Tezy zvitnoyi naukovoyi konferentsiyi filosofsk'koho fakul'tetu. L'viv*, 188-193. <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Tezy-konferentsii2021.pdf> (Дата звернення 05.09.2023)
76. Jay, L. 1997. Object Relations in Human Sexuality. *International Journal of Mental Health*, 26(1).
77. Khokhlina I. V., Synhaiska I. V. *Psykhologichni osoblyvosti samoostinky ditei pidlitkovoho viku. Derzhava, rehiony, pidpriemnytstvo: informatsiini, suspilno-pravovi, sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku: tezy dopovidei II Mizhnarodnoi konferentsii (Kyiv, 20 lystopada 2020 r.). K.: Universytet «KROK», 2020.*
78. Leontev D. A. (2020). Schaste i sub'ektivnoe blagopoluchie: k konstruirovaniyu ponyatiynogo polya [Happiness and subjective well-being: to the construction of the conceptual field]. *Monitoring obschestvennogo*

- mneniya : Ekonomicheskie i sotsialnye peremenyi, (1), 14—37. <https://doi.org/10.14515/monitoring.2020.1.02>. (Дата звернення 05.09.2023)
79. McDowell, J., Day D. Why Wait : What a you need to know about the teen sexuality crisis. San Bernardino, CA : Here's Life, 1987.
80. Osin E. N., Leontev D. A. (2020). Kratkie russkoyazyichnyie shkalyi diagnostiki sub'ektivnogo blagopoluchiya: psihometricheskie harakteristiki i sravnitelnyiy analiz [Brief Russian-language scales for diagnosing subjective well-being: psychometric characteristics and comparative analysis]. Monitoring obshchestvennogo mneniya : Ekonomicheskie i sotsialnye peremenyi. (1), 117-142. <https://doi.org/10.14515/monitoring.2020.1.06>. (Дата звернення 05.09.2023)
81. Pomytkina, L.V., Zlahodukh, V. and Khimchenko, N. (2010) Psykholohiya simyi : navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv, Vyd-vo Nats. aviats. un-tu «NAU-druk», Kiev. [in Ukrainian]
82. Settings on Risky Sexual Behavior. SAGE Open, 2019 6(1).
83. Tatenko V.O. PsihologIya Intimnogo zhittya : monografIya/ NAPN UkraYini Institut sotsIalnoYi ta polltichnoYi psihologIYi – KIrovograd, 2013.
84. Vovkanych M. Problemy rozvytku seksualnoi samosvidomosti pidlitkiv u suchasnomu suspilstvi. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota. 2013 Vyp.27. S.25–27.

Всього джерел – 84

Джерел за останні п'ять років - 38

*Джерел зарубіжних авторів за останні п'ять років – 13
(61,63,66,67,68,70,72,73,74,75,78,80,82)*

*Джерел українських авторів за останні п'ять років – 25
(9,12,13,22,23,25,27,29,31,33,34,35,38,41,42,43,44,45,47,48,49,50,56,58,62).*

ДОДАТКИ

Додаток А

Текст методики

1. Я відчуваю, що можу довірити йому (їй) абсолютно все.
2. Коли ми разом, у нас завжди схожий настрій.
3. Я можу сказати, що він (вона) належить тільки мені.
4. Він (вона) дуже розумна людина.
5. Для неї (нього) я готовий (а) абсолютно на все.
6. У більшості випадків він (вона) подобається людям майже відразу ж після знайомства.
7. Коли мені погано, то хочеться поділитися тільки з ним (нею).
8. Я думаю, що ми з ним (нею) внутрішньо схожі один на одного.
9. Я відчуваю себе у відповіді за те, щоб йому (їй) було добре.
10. Мені хотілося б бути схожим на нього (неї).
11. Мені приємно відчувати, що він (вона) довіряє мені більше за інших.
12. Він (вона) один (одна) з найчарівніших чоловіків (жінок), яких я знаю.
13. Мені було б дуже важко, якби довелося жити без нього (неї).
14. Я впевнений (а), що він (вона) добре до мене ставиться.

КЛЮЧ

Оцінення відповіді:

- Це дійсно так – 4 бали;
- імовірно, це так – 3 бали;
- навряд чи це так – 2 бали;
- це зовсім не так – 1 бал.

До шкалою любові відносяться наступні твердження: 1,3,5,7,9, 11, 13.

Шкала симпатії представлена твердженнями за парними номерами 2, 4, 6,8,10,12,14.

Залежно від того, яка сума більша, можна судити про те, яке почуття переважає.

Кожна сума повинна бути більшою за 20 балів; тоді з упевненістю можна сказати, що переважає у взаєминах з партнером – любов чи симпатія.

Методика

Варіанти відповіді у кожному питанні:

- a) повністю згоден
- b) скоріше згоден
- c) нейтрально
- d) скоріше не згоден) повністю не згоден

1. Я відчув сексуальний потяг до свого партнера одразу після нашої першої зустрічі.

2. Я відчуваю сильну сексуальну «хімію» до свого партнера.

3. У мене дуже інтенсивні та задовольняючі сексуальні стосунки з моїм партнером.

4. Я був сексуально призначений для свого партнера.

5. Я досить швидко почав займатися сексом зі своїм партнером.

6. У мене є сильне сексуальне розуміння мого партнера.

7. Мій партнер відповідає моєму уявленню про ідеального сексуального партнера.

8. Я намагаюся тримати свого партнера трохи невпевненим у своїй сексуальній прихильності до нього/неї.

9. Я вважаю, що те, чого мій партнер не знає про мою сексуальну активність, не зашкодить йому/їй.

10. Я не завжди розповідав своєму партнеру про свій попередній сексуальний досвід.

11. Я міг би досить легко і швидко припинити сексуальні стосунки зі своїм партнером.

12. Мій партнер не хотів би чути про деякі сексуальні переживання, які я мав з іншими.

13. Коли мій партнер стає занадто сексуально залученим до мене, я хочу трохи відсторонитися.

14. Мені подобається бавитися з кількома людьми, як з моїм партнером, так і з іншими.

15. Сексуальні стосунки між мною та моїм партнером почалися досить повільно.

16. Мені довелося «дбати» про свого партнера, перш ніж я зміг зайнятися з ним/нею коханням.

17. Я сподіваюся завжди бути другом для свого сексуального партнера.

18. Секс у мене з партнером кращий, тому що йому передувала довга дружба.

19. Я був другом для свого сексуального партнера до того, як ми стали коханцями.

20. Секс у нас із партнером базується на глибокій дружбі, а не на чомусь містичному та таємничому.

21. Секс із моїм партнером приносить велике задоволення, тому що він виник із доброї дружби.

22. Перш ніж займатися коханням зі своїм партнером, я витратив деякий час на оцінку його кар'єрного потенціалу.

23. Я ретельно спланував своє життя перед тим, як вибрати сексуального партнера.

24. Однією з причин, чому я вибрав свого сексуального партнера, є наше схоже походження.

25. Перш ніж займатися коханням зі своїм сексуальним партнером, я думав, як він/вона вплине на мою сім'ю.

26. Для мене було важливо, щоб мій сексуальний партнер був хорошим батьком.

27. Я думав про наслідки для моєї кар'єри, перш ніж займатися коханням зі своїм сексуальним партнером.

28. Я не займався сексом зі своїм партнером, поки не розглянув наше спадкове походження.

29. Коли секс з моїм партнером йде не так, як треба, я засмучуюся.

30. Якби мої сексуальні стосунки з моїм партнером припинилися, я б впав в депресію.

31. Іноді я відчуваю такий сексуальний потяг до свого партнера, що просто не можу заснути.

32. Коли мій партнер сексуально ігнорує мене, мені дуже погано.

33. Відколи ми з партнером почали займатися сексом, я не міг ні на чому зосередитися.

34. Якби мій партнер вступив у сексуальні стосунки з кимось іншим, я б не зміг цього винести.

35. Якщо мій партнер деякий час не займається зі мною сексом, я іноді роблю дурниці, щоб привернути її/його сексуальну увагу.

36. Якби мій партнер мав сексуальні труднощі, я б точно намагався допомогти, чим міг.

37. Я вважаю за краще сам мати сексуальні проблеми, ніж дозволити своєму партнеру страждати від них.

38. Я ніколи не міг би бути сексуально задоволеним, якщо спочатку мій партнер не був би сексуально задоволений.

39. Зазвичай я готовий відмовитися від власних сексуальних потреб, щоб дозволити своєму партнеру задовольнити свої власні сексуальні потреби.

40. Мій партнер може використовувати мене так, як він/вона хоче, щоб отримати сексуальне задоволення.

41. Коли мій партнер сексуально незадоволений мною, я все одно приймаю його/її без застережень.

42. Я займався б практично будь-якою сексуальною активністю, яку б вибрав мій партнер.

43. Мені було б неприємно, якби мій сексуальний партнер нехтував моїми потребами.

44. Якби я займався коханням із сексуальним партнером, я б взяв до уваги потреби та почуття цієї людини.

45. Якби сексуальний партнер зробив для мене щось чуттєве, я б спробував зробити те саме для нього/неї.

46. Я очікую, що сексуальний партнер буде чуйним до моїх сексуальних потреб і почуттів.

47. Я був би готовий зробити все можливе, щоб задовольнити свого сексуального партнера.

48. Якби я відчував сексуальну потребу, я б попросив допомоги у свого сексуального партнера.

49. Якби сексуальний партнер ігнорував мої сексуальні потреби, я б почувався образливим.

50. Я думаю, що люди повинні відчувати себе зобов'язаними відплатити інтимному партнеру за сексуальні послуги.

51. Я почувався б дещо експлуатованим, якби інтимний партнер не відплатив мені за сексуальну послугу.

52. Напевно, я б відстежував, коли сексуальний партнер просив мене про чуттєву насолоду.

53. Коли людина отримує сексуальні задоволення від іншої, вона повинна негайно відплатити цій людині.

54. Найкраще переконатися, що між двома людьми, що перебувають у сексуальних стосунках завжди підтримується рівність.

55. Я зробив би особливу сексуальну послугу інтимному партнеру, тільки якщо б він зробив якусь особливу сексуальну послугу для мене.

56. Якби мій сексуальний партнер виконував для мене сексуальне прохання, я, ймовірно, відчув би, що пізніше мушу відплатити йому/їй.

Опитування «Статеве виховання»

1. Скільки Вам років?
 - А) 14,5 – 15
 - Б) 16
 - В) 17
 - Г) 18

2. Чи отримували Ви освіту щодо питань статевого виховання?
 - А) так
 - Б) ні
 - В) частково
 - Г) недостатньо

3. Хто повинен на вашу думку надавати інформацію щодо статевого виховання ? (декілька варіантів відповіді)
 - А) початкова школа
 - Б) середня школа
 - В) медичні заклади
 - Г) громадянська організація
 - Е) батьки
 - Ж) центр здоров'я

4. Якщо Вам потрібна інформація щодо статевого виховання, який тип допомоги для Вас найкращий ?
 - А) Індивідуальні бесіди
 - Б) веб-сайти
 - В) група в соціальній мережі
 - Г) тренінги
 - Д) колективні живі зустрічі/бесіди

5. Від кого Ви першим дізнавалися про питання статевого виховання?
 - А) Мама, Батько, Бабуся, Дідусь

- Б) Сестра, Брат
- В) Друзі, Однокласники
- Г) інший варіант

6. Які емоції викликала у Вас отримана інформація?

- А) страх
- Б) здивування
- В) ще більше цікавості
- Г) нейтральне відношення
- Д) огиду

7. Що було основним джерелом інформації щодо статевого виховання ?

- А) особиста розмова
- Б) енциклопедії, книги, журнали
- В) відео
- Г) тренінги, лекції
- Д) інтернет

8. Звідки Ви отримували інформацію щодо контрацепції та її види?

- А) Мама, Батько та інші родичі
- Б) Друзі
- В) У школі від вчителів, вихователів
- Г) В інтернеті, книжці
- Д) На власному досвіді

9. У якому віці, на Вашу думку, нормально починати статеві відносини?

- А) від 14
- Б) від 16
- В) від 18
- Г) інший варіант

10. Якщо у парі з вашим партнером вийшла небажана вагітність, до кого Ви звернетесь за допомогою/консультацією?

- А) До рідних
- Б) Друзі, знайомі

В) до лікарні

Г) знайдете інформацію в інтернеті

11. Дайте оцінку інтенсивності впливів (моральних, естетичних, релігійних і т. Д.), Здатних загальмувати ваше сексуальне почуття за шкалою від 10 (у крайній силі, повністю паралізують) до 1 (дуже слабкі, майже неіснуючі).

12. Дайте оцінку силі вашого сексуального потягу за шкалою: від 10 (абсолютно переповнює і всеохоплює) до 1 (дуже слабке і майже відсутнє).

Зведені результати тестування емпіричного дослідження 1

№	Вік	Пара	Шкала любові	Шкала симпатії	Загальний рівень емоцій
1	15	Дівчина	19	20	39
	16	Хлопець	14	20	34
2	18	Дівчина	12	30	42
	20	Хлопець	13	26	39
3	17	Дівчина	15	21	36
	17	Хлопець	15	25	40
4	18	Дівчина	16	20	36
	19	Хлопець	18	16	34
5	20	Дівчина	10	15	25
	20	Хлопець	16	16	32
6	18	Дівчина	18	20	38
	20	Хлопець	16	19	35
7	20	Дівчина	16	20	36
	20	Хлопець	12	22	34
8	15	Дівчина	14	25	39
	16	Хлопець	12	20	22
9	15	Дівчина	20	20	40
	15	Хлопець	17	18	35
10	16	Дівчина	16	24	40
	17	Хлопець	14	20	34

Зведені результати тестування емпіричного дослідження 2

Характеристика	Кількість людей віднесених до характеристики	Відсоток, %
(a) пристрасний, романтичний підхід до сексуальних стосунків;	4	20
(b) ігровий підхід до сексуальних стосунків;	0	0
(c) товариський, дружній підхід до сексуальних стосунків;	2	10
(d) практичний, логічний підхід до сексуального партнера та сексуальних стосунків;	6	30
(e) залежний, власницький підхід до сексуальних стосунків;	1	5
(f) альтруїстичний, безкорисливий і всевідданий підхід до сексуальних партнерів і сексуальних стосунків;	2	10
(g) громадський підхід до сексу (тобто делікатний підхід до сексуальних стосунків, який наголошує на турботі про сексуальні потреби та переваги партнера);	2	10
(h) обмінний підхід до сексу (тобто підхід <i>quid pro quo</i> до сексу, за якого сексуальний партнер «стежить» за сексуальними діями та надає перевагу тому, що вона чи він робить для партнера, очікуючи, що отримають винагороду обмінятися модою на якийсь час у майбутніх відносинах).	3	15